ទស្សនៈ និងជំនឿតូតឹមនិយមរបស់ជនជាតិខ្មែរ

(ទស្សនៈ និងជំនឿលើសត្វ)

ដោយ ៖ **បណ្ឌិត ប៉ាន់ ឧត្តា**

មន្ត្រីស្រាវជ្រាវនាយកដ្ឋានទស្សនវិជ្ជានិងសង្គមវិជ្ជា

នៃវិទ្យាស្ថានមនុស្សសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសង្គម

រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

សេចក្តីផ្តើម

ជំនឿតូតឹម គឺជាជំនឿលើសត្វ និងជំនឿលើដើមឈើ តែក្នុងអត្ថបទនេះខ្ញុំលើកយកតែជំនឿលើសត្វមកបង្ហាញតែប៉ុណ្ណោះ។ ការគោរពសត្វពុំមានន័យថា គោរពសត្វក្នុងឋានៈជាសត្វនោះទេ តែជានិម្មិតរូបក្នុងក្របខណ្ឌទស្សនៈនិងជំនឿ។

គេចែកសត្វជា៖ សត្វអច្ឆរិយ ដែលមានប្រវត្តិក្នុងទេវកថាឬគម្ពីរសាសនា សត្វដែលអ្នកស្រុកបានផ្សាំងឬចិញ្ចឹមសម្រាប់យកសាច់បរិភោគ និងសត្វព្រៃ។ សត្វទាំង៣ប្រភេទនេះត្រូវបានគេគូរជាគំនូរឬឆ្លាក់សម្រាប់តុបតែងលំអ និងជានិម្មិតរូបគោរពសក្ការៈ។ វត្តមានគំនូរនិងចម្លាក់សត្វ សរបញ្ជាក់ថា ខ្មែរបុរាណផ្សារភ្ជាប់ខ្លួនជាមួយបរិស្ថានដែលស្ថិតនៅជុំវិញខ្លួនដែលជានិមិត្តរូបនៃថាមពលធម្មជាតិ និងជាឫសកែវនៃជីវិត។ បរិស្ថាន មនុស្ស សត្វ រុក្ខជាតិមានអន្តរទំនាក់ទំនងគ្នា និងទ្រទ្រង់ស្ថេរភាពបរិស្ថាន។ ទន្ទឹមនឹងនេះដែរ រូបសត្វទាំងអស់នោះក៏ចុះបញ្ចាំងឱ្យយើងឃើញនូវជំនឿសាសនារបស់ជនជាតិខ្មែរនាសម័យបុរាណដែរ។ ខ្មែរមានជំនឿលើសត្វ ជាដើមសន្តតិវង្ស ជាព្រះអាទិទេព ជាអវតាររបស់អាទិទេព ជាអ្នកនាំសាររវាងមនុស្សនិងអាទិទេព ជាយាន្តជំនិះរបស់ព្រះអាទិទេព ជាភាវៈមានអំណាចស័ក្តសិទ្ធិដែលគួរឬត្រូវគោរពបូជា ជាភាវៈនាំមកនូវប្រផ្នូលល្អឬអាក្រក់...។ សត្វទាំងនោះមានជាអាទិ ៖ នាគ ក្រពើ អណ្តើក ត្រី គោ ក្របី តោ ខ្លា ដំរី គ្រុឌ ហង្ស លលកខ្មោច ខ្វែងស្រាក។ល។

ក្នុងទស្សនៈខ្មែរយើងចាត់ទុក ត្រី កង្កែប ហ៊ីង គីង្គក់ នាគ ...ជាសត្វតំណាង ភ្លៀង និង ទឹក។ ចាបឬបក្សី តំណាង ខ្យល់ ឬ អាកាស។ សត្វជើងបួនដូចជា គោ ក្របី តំណាង ដី។ ដូច្នេះ ក្នុងទស្សនៈខ្មែរ សត្វ តំណាងនូវឥទ្ធិពលនៃធម្មជាតិ

ដែលជាប្រភពនៃជីវិត និងទ្រទ្រង់ជីវិត។ ក្នុងជំនឿតូតឹមនេះទៀតសោត គឺគេជឿលើសត្វទាំងមូល ឬគ្រាន់តែជាភាគណាមួយនៅលើខ្លួនសត្វ ដូចជា ស្នែង ភ្លុក ចង្កូម ខ្នាយ ចៃ ឬសម្រែកយំ ឬលក្ខណៈភិនភេទរបស់សត្វ ជាដើម។

ក្នុងព្រហ្មញ្ញសាសនា និង ពុទ្ធសាសនា ក៏មានជំនឿទាក់ទងនឹងសត្វដូចគ្នានឹងគំនិតខ្មែរដើម ហេតុនេះ នៅពេលសាសនាទាំងពីរនាំចូលពីឥណ្ឌាមកដល់កម្ពុជា មានលំនាំនៃជំនឿប្រហាក់ប្រហែលគ្នា ខ្មែរក៏ទទួលយកមកស្វបញ្ជូលគ្នាទៅជាគំនិតទស្សនវិជ្ជាខ្មែរ ហើយមានអត្ថិភាពតាំងពីបុរាណកាលរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ។ ក្នុងព្រហ្មញ្ញសាសនា គេចាត់ទុកសត្វ ជាអវតារបស់អាទិទេព ជាយាន្ដជំនិះរបស់អាទិទេព។ ក្នុងពុទ្ធសាសនា ក៏បានផ្សារភ្ជាប់ប្រវត្តិព្រះពុទ្ធទាំង៥អង្គ មានរូបតំណាងព្រះពុទ្ធអង្គនីមួយៗក្រោមរូបភាពជាសត្វ ជាអវតា និងជាយានជំនិះរបស់ព្រះពុទ្ធផងដែរ។

១. ទស្សនៈ និងជំនឿរបស់ខ្មែរអំពីសត្វ

១. ១. នាគ

ការគោរពសត្វនាគ ពុំមានន័យថាគោរពសត្វនាគក្នុងឋានៈជាសត្វនោះទេ តែជានិម្មិតរូបនៃសត្វនេះតំណាងទៅវិញ។ ខ្មែរមានជំនឿទៅលើសត្វនាគ ដោយគេយល់ថា បុព្វបុរសរបស់ខ្លួនមានអំបូរមកពីនាងនាគ។ ទស្សនៈនិងជំនឿលើសត្វជាដើមសន្តតិវង្សនេះស្របជាមួយទ្រឹស្ដីវិទ្យាសាស្ត្ររបស់ជីវវិទូ ដាក វីន (Darwin) ដែលបានពន្យល់បកស្រាយថា ៖ នៅក្នុងចក្រវាឡ ចលនានៃលោកធាតុ ទឹក ដី ភ្លើង ខ្យល់ ក្នុងលក្ខខណ្ឌណាមួយនោះកកើតបានជាសត្វ និងរុក្ខជាតិថ្នាក់ទាប។ បន្សុំការរស់នៅ និងការចិញ្ចឹមជីវិតតាមការប្រែប្រួលអាកាសធាតុ និងបាតុភូតធម្មជាតិ ពពួកសត្វតូចៗបានវិវត្តមកជាត្រីរស់នៅក្នុងទឹក។ ត្រីបានវិវត្តទៅជាពួកល្មូនអាចរស់នៅក្នុងទឹកក៏បាន រស់នៅលើគោកក៏បាន។ ដោយសារការស្វែងរកចំណីនៅទីឆ្ងាយ និងខ្ពស់ៗ ពពួកល្មូនបានវិវត្តដុះដៃ ដុះជើង រួញកន្ទុយ ចាប់ឈរជើង២ ហើយយកដៃបេះយកអាហារស៊ី។ មានល្មូនមួយក្រុមវិវត្តន៍មកជាស្វាអង់ត្រូប៉ូម័រ ហើយចុងក្រោយបានវិវត្តន៍មកជាមនុស្ស។

តាមរឿងព្រេង ព្រះថោង នាងនាគ៖ នាគទាក់ទងនឹងកំណើតនៃព្រះរាជវង្សានុវង្សខ្មែរដំបូងបង្អស់។ នាគ ជានិម្មិតរូបនៃបុព្វការីជនខ្មែរ ពីព្រោះប្រជាជនខ្មែរតែងតែជឿជាក់ថា ខ្លួនពិតជាបានជាប់តំណពូជព្រះញាតិវង្សព្រះនាងសោមា (ស្រីទេពអប្សរមេរា) និងព្រះញាតិវង្សសូរ្យវង្ស (ឥសីកម្ពុស្វយម្ភុវៈ)។ អាពាហ៍ពិពាហ៍រវាង សន្តតិវង្សព្រះអាទិត្យតំណាងស្ដេចគ្រុឌ (ព្រះថោង) និងសន្តតិវង្សព្រះច័ន្ទតំណាងស្ដេច

នាគ (នាងនាគ)។ ក្នុងសិល្បៈខ្មែរ ដែលឆ្លាក់នាគនិងគ្រុឌនៅជាមួយគ្នា តំណាងបដិសំយោគរវាងជាតុ ញី-ឈ្មោលស្រី-ប្រុសទឹកដី ក្តៅ-ត្រជាក់។

ក្នុងទស្សនៈខ្មែរ សត្វនាគ ជាសត្វអច្ឆរិយៈ តំណាងព្រលឹងរបស់បុព្វបុរសខ្មែរដែលជាអ្នកបីបាច់ថែរក្សាការពារទឹកដីនៃនគរគោកធ្លក។ ជនជាតិខ្មែរចាត់ទុកស្តេចកុដុម្ភនាគ គឺជាអ្នកដែលបានបង្កើតទឹកដី ដោយបានផឹកទឹកសមុទ្ឱ្យរីងស្ងួត ជាហេតុបណ្តាលឱ្យដីដុះលេចចេញកើតជានគរខ្មែរតរៀងមក (ក្នុងទស្សនៈខ្មែរ ឥន្ទធ្នូចម្រុះពណ៌ តំណាង ស្តេចនាគ ដែលចេញពីរន្ធក្រោមដី នឹងលូនឡើងទៅលើមេឃដើម្បីផឹកទឹក)។

រឿងព្រះថោងនាងនាគ បានបង្កប់នូវទស្សនវិជ្ជាជាច្រើន ហើយត្រូវបានអនុវត្តនៅក្នុងទំនៀមទម្លាប់ ប្រពៃណី នៅក្នុងពិធីរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺមានតាំងពីការស្លៀកពាក់ (ក្រឡាហូលឬខៀនដែលស្ត្រីខ្មែរស្លៀកលំអរាងកាយជាតំណាងស្រកានាគ) របៀបរៀបចំពិធីហែគ្រឿងបណ្ណាការ (ឈរតេកន្ទុយគ្នារាងជាសត្វនាគ) បទចម្រៀងនិងបទភ្លេងការ ការសែនព្រេន ចងដៃឱ្យពរ បាចផ្កាស្លា គោងស្បៃកូនក្រមុំ សូត្រមន្តចម្រើនព្រះបរិត បួងសួង បន់ស្រន់ អញ្ជើញអស់ឥន្ទព្រហ្ម ទេពតា អារុក្ខរក្សអ្នកតា ចាស់ទុំ យមរាជ ខ្មោចព្រាយបិសាច ទាំងប៉ុន្មានសុទ្ធតែរំលឹកឈ្មោះព្រះថោង នាងនាគជាហូរហែ។ ក្នុងទស្សនៈខ្មែរ ព្រះថោងនាងនាគ បានក្លាយទៅជានិម្មិតរូបនៃការបង្កើតក្រុមគ្រួសារ កូនចៅ បន្តវង្សត្រកូល។

ក្រៅពីទស្សនៈចាត់ទុកនាគជាបុព្វបុរស ខ្មែរក៏បានចាត់ទុកសត្វនាគ ជានិម្មិតរូបដ៏សំខាន់ក្នុងជំនឿសាសនាផងដែរ។ សត្វនាគ ត្រូវបានខ្មែរចាត់ទុកថា ជាអាទិទេពមួយយ៉ាងសំខាន់បំផុតនាសម័យបុរេប្រវត្តិសាស្ត្រ ដោយហេតុថា សត្វនេះជានិម្មិតរូបនៃជាតុទឹក ដែលជាមូលដ្ឋាននៃជីវិតឬជាដង្ហើមនៃជីវិត។ គេចាត់ទុកសត្វនេះ ជាស្ពានសម្រាប់ភ្ជាប់ឋានមនុស្សលោក ទៅនឹងឋានទេវលោក។ នាគ តំណាងនូវអានុភាព អំណាច ថាមពល ឥទ្ធិពលឫទ្ធានុភាព ភាពអង់អាច ភាពថ្លៃថ្នូរ ការការពារជាតិ តំណាងទឹក (ផ្នែកកសិកម្ម) អ្នកមើលថែរក្សាផែនដី តំណាងភាពត្រជាក់ត្រជុំ រុងរឿង ភាពចុំច្កើង។ នាគជានិម្មិតរូបនៃការបង្កបង្កើនផលកសិកម្ម ពីព្រោះផលកសិកម្ម សុទ្ធតែកើតចេញពីទឹក និងដី។ នាគជាសត្វពស់ដែលចាស់សក មានជីវិតអមតៈ ហើយអាចរស់នៅក្នុងទឹកក៏បាន អាចរស់នៅលើគោកក៏បាន។ រួមសេចក្តីមក ក្នុងផ្នត់គំនិតខ្មែរ សត្វនាគ ជានិម្មិតរូបនៃជាតុទឹកនិងដីផ្សំគ្នា។

ជំនឿលើសត្វនាគរបស់ខ្មែរក៏មានទំនាក់ទំនងនិងព្រហ្មញ្ញសាសនា និងពុទ្ធសាសនាផងដែរ។ សត្វនាគ ត្រូវគេយកទៅឆ្លាក់បំពាក់លើបង្កាន់ដៃ ខ្លោងទ្វារ ក្បាច់ព្រំដំបូល ... នៅស្ទើរគ្រប់

សំណង់សាសនា កន្លែងសក្ការៈបូជា និងទីរមនីយដ្ឋាន ដែលដើរតួជាឆ្មាំមរតក ជាឆ្មាំការពារភូមិគ្រឹះ និងទ្រព្យក្នុងភូមិគ្រឹះ ក្រៅពីនេះ នាគត្រូវបានគេឆ្លាក់នៅលើរបស់របរប្រើប្រាស់ផ្សេងៗ ដូចជា រទេះគោ នង្គ័ល (សម្រាប់ច្រត់ព្រះនង្គ័ល) ក្បាលទូក ឈើច្រត់ ផ្តិល កៅអី ជាដើម។ ជាទូទៅ នៅក្នុងក្បាច់រចនារបស់ខ្មែរ រូបនាគដែលត្រូវយកទៅបំពាក់នោះ គេឃើញក្បាលសុទ្ធតែមានចំនួនសេស មានជាអាទិដូចជា ក្បាល៣ ក្បាល៥ ក្បាល៧ ក្បាល៩។ ចំនួនក្បាលនាគសេស តំណាងជីវិតរស់នៅ គឺភាពអមតៈ(ទស្សនៈខ្មែរយល់ថា លេខគត់គូរតំណាងសេចក្ដីស្លាប់)[1]។

ក្នុងព្រហ្មញ្ញសាសនា នាគ ជាអសនៈរបស់ព្រះវិស្ណុ(ព្រះវិស្ណុផ្ទុំលើនាគអនន្ត ក្បាល៧)។ ផ្ទុះបញ្ចាំងពីអត្ថន័យក្នុងរឿងកូរសមុទ្ទទឹកដោះ (ល្បែងប្រជាប្រិយ ទាញព្រ័ត្រ មានខ្សែពួរ ជានិម្មិតរូបនៃសត្វនាគ) យើងរកឃើញថា អត្ថន័យនាគ ជាវត្ថុពិសោធន៍កម្លាំងរវាងសភាវៈល្អ និងសភាវៈអាក្រក់ ហើយវាក៏ជាការបង្រួបបង្រួមរវាងសភាវៈល្អ និងសភាវៈអាក្រក់ ឱ្យរួបរួមគ្នាធ្វើការដើម្បីសម្រេចបំណងណាមួយដែរ។ នាគ ជាជំនិះរបស់ឆ្មាំទិសបស្ចិម(ព្រះកិរុណជិះនាគ)។ ព្រះកិរុណ ជា ទេវៈនៃទឹកភ្លៀង។ នាគ ជាសត្វតំណាងឱ្យទឹក(ទឹកភ្លៀង)ផងដែរ។ នៅសម័យបុរាណគ្រប់ប្រាសាទតែងមានចម្លាក់រូបនាគ ឬសត្វមករ ជាលំអជានិច្ច ដែលតំណាងនយោបាយទឹក ឬប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រក្នុងវិស័យកសិកម្ម។

ពិនិត្យតាមផ្ទាំងគំនូរនៅតាមវត្តអារាម យើងឃើញថា សត្វនាគ មានទំនាក់ទំនងជាមួយព្រះពុទ្ធសាសនា តាំងពីយូរលង់ណាស់មកហើយ។ ប្រជាជនខ្មែរ មានជំនឿ និងគោរពនាគ ដោយយល់ថា ជាតួអង្គពោធិសត្វ និងជាខ្សែគោត្ត (ខ្សែវង្សត្រកូលពីបុព្វជាតិរបស់ព្រះពុទ្ធព្រះកោនាគមនោ ដែលបានត្រាស់ដឹងរួចហើយ)នៅក្នុងពុទ្ធសាសនា។ នាគ គឺជាអ្នកបម្រើរបស់ព្រះពុទ្ធ នៅជាតិក្រោយៗរបស់ព្រះអង្គ។ មានរូបគំនូរ និងរូបចម្លាក់ព្រះពុទ្ធសមាធិនៅក្រោមក្បាលនាគ ដែលមានន័យថា នាគជាអ្នកការពារថែរក្សាព្រះពុទ្ធ។ គម្ពីរព្រះពុទ្ធសាសនាបានសរសេរថា៖ កាលពីព្រះពុទ្ធទ្រង់កំពុងធ្វើសមាធិក្រោមដើមឈើដ៏ធំមួយនៅក្នុងព្រៃ ពេលនោះមានសត្វនាគក្មេងមួយ មកសុំបួសជាព្រះសង្ឃ ប៉ុន្តែ ព្រះអង្គបដិសេធ ព្រោះនាគជាសត្វតិរច្ឆានមិនអាចបួសដូចមនុស្សបានទេ។ ទោះបីនាគមិនបានបួសក្តី ក៏ស្ម័គ្រចិត្តធ្វើជាអ្នកការពារព្រះអង្គ ដោយសង្ឃឹមថា នឹងបានសិក្សាស្វែងយល់ពី

[1] សាកលវិទ្យាល័យបញ្ញាជាតិ៖ ខេមរៈសិក្សា ភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០១០ ទំព័រ ៥១។

ព្រះពុទ្ធសាសនា។ មានរឿងមួយទៀត តំណាលថា កាលព្រះអង្គធ្វើសមាធិអស់រយៈពេល៧ថ្ងៃ ក៏មានហេតុការណ៍ដ៏ចម្លែកកើតឡើង គឺមានខ្យល់ព្យុះទឹកភ្លៀងយ៉ាងខ្លាំងមកលើព្រះពុទ្ធអង្គ ស្រាប់តែពេលនោះដែរក៏ស្តេចនាគក្បាល៧មានឈ្មោះថាមុជ្ជលិន្ទបានផុសចេញមកពីស្រះទឹកមកជួយការពារដល់ព្រះពុទ្ធអង្គ។

ពុទ្ធសាសនា ទាក់ទងនឹងពីធីបំបួសនាគ។ មានរឿងដំណាលថា កាលពីព្រេងនាយ មានសត្វនាគមួយតំណែងខ្លួនជាមនុស្ស ហើយចូលទៅសុំបួសយកនិស្ស័យក្នុងសំណាក់ព្រះពុទ្ធសាសនា។ ថ្ងៃមួយ លោកគ្រូប្រើលោកនេនឱ្យទៅហៅ គាប់ជួនពេលនោះសង្ឃដែលជាសត្វនាគនោះ កំពុងដេកលង់លក់ពុំដឹងខ្លួន ដោយកាយក្លាយខ្លួនជាសត្វនាគពេនទ្រេលពេញក្នុងបន្ទប់។ ដំណឹងនោះ ក៏ជ្រាបដល់ព្រះបរមសាស្តា ព្រះពុទ្ធព្រះអង្គក៏បង្គាប់ឱ្យលោកនាគនោះលាចាក សិក្ខាបទទៅវិញ ដោយហេតុថាច្បាប់ព្រះពុទ្ធសាសនា ហាមមិនឱ្យសត្វចូលបួសទេ។ ប៉ុន្តែ ដោយទ្រង់មេត្តាដល់នាគដែលមានសេចក្តីជ្រះថ្លានឹងសាសនា ព្រះអង្គ ទ្រង់ក៏សន្យានឹងនាគថា ចាប់ពីថ្ងៃនេះតទៅ តថាគតសន្មតឱ្យនាមអ្នកសុំផ្នួសទាំងអស់ថា នាគ ដើម្បីជាទីរំលឹកដល់អ្នក។ ហេតុនេះហើយបានជា មាន ឈ្មោះថា បំបួសនាគ ដរាបរៀងមក រហូតដល់សព្វថ្ងៃនេះ។

ក្រៅពីនោះទៀត ខ្មែរបានយកសត្វនាគដាក់ជាឈ្មោះឆ្នាំមួយ (ឆ្នាំរោង) ក្នុងចំណោមឆ្នាំទាំង១២នៃចន្ទគតិ។ ទាក់ទងនឹងឆ្នាំរោង (នាគ)នេះ មានជាតុមាស ពង្សទេវតាប្រុស ដែលមានន័យទស្សនវិជ្ជា ទាក់ទងនឹងវាសនា និងជោគជតារាសី របស់មនុស្សដែលកើតក្នុងឆ្នាំរោងឬនាគផងដែរ។

១.២. អណ្តើក

អណ្តើក ជាសត្វដែលខ្មែរមានជំនឿ ទាំងក្នុងជីវចលនិយម ទាំងក្នុងព្រហ្មញ្ញសាសនា ទាំងក្នុងពុទ្ធសាសនា តាំងពីសម័យបុរាណរហូតដល់បច្ចុប្បន្ន។

ប្រជាជនខ្មែរមានជំនឿ និងគោរព អណ្តើក កូម៌ ជាតួអង្គអវតារទី២របស់ព្រះនារាយណ៍នៅក្នុងព្រហ្មញ្ញសាសនា ដែលបានធ្វើជាទម្រភ្នំមន្ទរ ក្នុងការកូរសមុទ្ទទឹកដោះ ដើម្បីបានទឹកអម្រឹតមកផឹកឱ្យមានជីវិតគង់វង្សអមតៈ។

ក្នុងពុទ្ធសាសនា ប្រជាជនខ្មែរមានជំនឿ និងគោរព អណ្តើក ជាតួអង្គពោធិ សត្វខ្សែវង្សត្រកូលពីបុព្វជាតិរបស់ព្រះពុទ្ធព្រះនាម កស្សបោ ដែលបានត្រាស់ដឹងរួចហើយ។

អណ្តើកជាសត្វមួយដែលអាចរស់ក្នុងទឹកផង និងលើគោកផង។ អណ្តើកតំណាងជាតុទឹក និងដី ដែលជាប្រភពឱ្យមានជីវិត។ ក្នុងគម្ពីរ Satapatha-Brahmana បានចារឹកថា អណ្តើក ជា

តួអង្គមួយបានបង្កើតគ្រប់ធម្មជាតិទាំងអស់[2]។ សត្វអណ្តើកក៏ត្រូវបានប្រជាជនខ្មែរចាត់ទុកថាជាសត្វមួយនាំមកនូវ ភោគផល។ គេមានទម្លាប់យកស្នូកអណ្តើកទុកក្នុងជង្រុក ឬចិញ្ចឹមអណ្តើកក្នុង ជង្រុកដែលគេផ្ទុកធញ្ញជាតិ ស្រូវ ល្ង ពោត ។ល។

រូបភាពអណ្តើក ក៏ត្រូវបានគេយកទៅគូរនៅលើយ័ន្តសម្រាប់ដាក់ព្យួរនៅសរសរកន្ទោងផ្ទះ ដែលប្រជាជនខ្មែរមានជំនឿថា អណ្តើកទ្រទ្រង់គ្រឹះផ្ទះឱ្យរឹងមាំ និងជួយឱ្យក្រុមគ្រួសារមានភាពត្រជាក់ត្រជុំ។

តាមរយៈការធ្វើកំណាយបុរាណវិទ្យានៅតំបន់អង្គរ (នៅប្រាសាទគោកតាសៀន ស្ថិតនៅភូមិប្រឡាយ ឃុំវត្តឃ្នា ស្រុកពួក) ដោយសាលាបារាំងចុងបូព៌ា នាឆ្នាំ១៩៩៧ គេបានជួបប្រទះសន្ទឹកមាស មានឆ្លាក់ជា រូបដំរី រូបនាគ និង រូបអណ្តើក ដែលគេយកទៅបញ្ចុះនៅក្រោមគ្រឹះប្រាសាទ[3]។ ជំនឿលើការកប់ រូបដំរី រូបនាគ និង រូបអណ្តើក ក្នុងគ្រឹះប្រាសាទនេះ ជានិម្មិតរូបនៃភាពរឹងមាំលើតុល្យភាពទឹក និងដី។ ការធ្វើកំណាយនៅលានប្រជល់ដំរី ក៏គេបានប្រទះឃើញរូបអណ្តើកចំនួន៦ ធ្វើអំពីសំណនៅក្រោមគ្រឹះហើយត្រូវបានគេតំរៀបជា ជួរកែងនឹងសសរគ្រឹះ[4]។ ជាការសន្និដ្ឋាន រូបអណ្តើកធ្វើអំពីសំណនេះ ប្រហែល ជានិម្មិតរូបនៃអវតារព្រះនារាយណ៍តំណែងខ្លួនជាអណ្តើកធំមួយ ដើម្បីទ្រភ្នំមន្ទរកុំឱ្យលិច ទៅក្នុងសមុទ្រក្នុងខណៈពេលកូរសមុទ្រទឹកដោះយកទឹកអម្រឹត ទើបធ្វើឱ្យប្រព័ន្ធគំនិតខ្មែរនៅសម័យនោះ មានជំនឿលើការបញ្ចុះរូបអណ្តើកទៅក្រោមបាតប្រាសាទដើម្បីជួយទ្រទ្រង់គ្រឹះប្រាសាទឱ្យឈររឹងមាំនិងគង់វង្សយូរអង្វែង និងឱ្យទៅជាកន្លែងសក្តិសិទ្ធហើយវាពិតជាមានអត្ថន័យដូចគ្នានឹងការបញ្ចុះសីមានៅតាម ព្រះវិហារព្រះពុទ្ធសាសនាសព្វថ្ងៃនេះដែរ។ ហេតុនេះ ក្នុងទស្សនៈខ្មែរយើងចាត់ទុកថា សត្វអណ្តើក អាចទ្រទ្រង់ផែនដី ឬទេវដ្ឋានឱ្យមានលំនឹង និងរឹងមាំយូរអង្វែង។

រូបរាងអណ្តើកហាក់ដូចជាតំណាងមេឃ (ស្នូកខ្នងលើ) និងដី (ស្នូកពោះ) ពោលគឺជាប្រវាឡ[5]។

ក្នុងផ្នត់គំនិតខ្មែរយល់ថា អណ្តើកជាសត្វស្លូតត្រង់ និងផ្តល់នូវភាពត្រជាក់ត្រជុំដល់គ្រួសាររបស់គេ ហើយប្រហែលជាស្ថិតក្នុងន័យនេះហើយ បានជាគេ ប្រទះឃើញមានស្នូក

[2] K, Bhattacharyya : ***Les Religions dans L'Ancien Cambodge***, EFFEO, Paris, 1949, Vol.49.

[3] Cristope Pottier : ***Perspective de la mission archaeologique France-Khmere sure láménagement du Territior Angkor*** ឆ្នាំ២០០១ ឧទ័យលេខ២ ទំព័រទី១២៩។

[4] ព្រឹត្តបត្រទំនាក់ទំនងការស្រាវជ្រាវនៅកម្ពុជាលេខ១ ខែមិថុនា ១៩៩៧ ចេញផ្សាយដោយសាលា បារាំងចុងបូព៌ា ទំព័រ៣២។

[5] Fujiwara : ***Khmer Ceramics from the Kumaratan Collection***, Singapore Oxford University Press, 1990, p.597.

អណ្តើកកប់ជាមួយសាកសពនៅក្នុងផ្នូរសម័យបុរាណ (កំណាយបុរាណវិទ្យានៅអង្គរបុរី និងនៅស្ថានីយកប់សពគោកភ្នំដំរីប្រទេសថៃ)[6]។

ប្រជាជនខ្មែរបានយកស្នូកអណ្តើកមកឆ្លាក់ជាគ្រឿងអលង្ការ ឬយកមាស ឬប្រាក់មកឆ្លាក់ជារូបអណ្តើកធ្វើជាគ្រឿងអលង្ការពាក់ ដូចជាបន្តោងខ្សែក ឬ ចិញ្ចៀន ដោយគេមានជំនឿថាអណ្តើកជាសត្វមានអាយុវែង ហើយនឹងធ្វើឱ្យគេមានអាយុវែងដូចអណ្តើកដែរ ហើយលើសពីនេះទៅទៀត គេមានជំនឿ ថា អាចរក្សាការពារខ្លួនឱ្យបានសុខ និងអាចឱ្យគេភ្ជាប់ខ្លួនជាមួយអាទិទេពបាន ព្រោះសត្វអណ្តើក ជាអវតាររបស់ព្រះនារាយណ៍[7]។

ខ្មែរមានជំនឿលើសត្វអណ្តើករហូតដល់ធ្វើជាខ្ទមអ្នកតាអណ្តើក (ខ្ទមអ្នកតាអណ្តើកនៅព្រៃកក្តាម) និងមានការចូលរូបបង់បត់ (បង់បត់អណ្តើកមាស[8] បង់បត់ព្រះអង្គកស្សបោ[9])។

ក្នុងជំនឿនេះទៀតសោត ប្រជាជនខ្មែរនៅតំបន់ខ្លះ បានយកទ្រូងអណ្តើក ទៅពាក់នឹងកកូនក្មេង ដែលមានជំងឺកើតអណ្តើក (ដុំសាច់ដុះក្នុងពោះ) ដើម្បី ឱ្យធាប់ជាសះស្បើយ។ គេយកស្នូកអណ្តើកទៅធ្វើជាឱសថព្យាបាលជំងឺជាច្រើនមុខ។ ពេលក្មេងក្តៅខ្លួន មានគ្រុនសន្ធំ អ្នកស្រុកយកស្នូកអណ្តើកមួយចំណិតតូច ទៅដុសនឹងថ្ម ហើយស្រង់ទឹកនោះឱ្យក្មេងផឹក នេះជាថ្នាំស័ក្តិសិទ្ធិ។ គេដឹងថា សត្វអណ្តើក មានថាមពលអាថ៌កំបាំង កាលបើបានផឹកកម្ទេចឆ្អឹងឬស្នូករបស់វាហើយ គឺអាចជាសះស្បើយពីជំងឺភ្លាមៗពុំខាន។

ក្រៅពីនេះ នៅមានជំនឿថា ដើម្បីឱ្យរួចផុតពីឧបទ្រពចង្រៃ រំដោះគ្រោះកម្មឱ្យអស់ពីខ្លួនដើម្បីបានសេចក្តីសុខ និងដើម្បីបានបុណ្យកុសលទៅអនាគតជាតិ គឺការលែងអណ្តើក ហើយទំនៀមទំលាប់នេះនៅមានបន្តរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ។ ខ្មែរមានជំនឿលើសត្វអណ្តើកជាសត្វជួយរំដោះគ្រោះកម្មរបស់គេ ហេតុនេះហើយបានជាខ្មែរនិយមការលែងអណ្តើកនៅទីណាមានទឹក និងចំណីអាហារគ្រប់គ្រាន់ កាលណាគេមានបញ្ហាអ្វីមួយទាក់ទងនឹងការលាបំណន់ ការរំដោះគ្រោះ រំដោះកម្ម ជាដើម។ អណ្តើកមានច្រើនប្រភេទ៖ អណ្តើកក្អែក អណ្តើកបិទមុខឬក្បិតមុខ អណ្តើកព្រេច និងអណ្តើកសង្កល់។ ក្នុងចំណោមអណ្តើកទាំងនេះ គេនិយមលែងអណ្តើកព្រេច។ ជំនឿលើការ

6 Charles Higham and Rachanie Thosarat : ***Prehistorics Thailand***, 1998, p.55.

7 Louis Malleret : ***L'Archeaology du delta du Mekong***, Paris, 1962, Vol.43, Tome III, p.57.

8 អ្នកចូលរូប(រូបស្នង)ឈ្មោះ ថុល អាយុ៥៤ឆ្នាំ នៅភូមិស្ពានថ្មី ឃុំរការកោង៣ ស្រុកមុខកំពូល ខេត្តកណ្តាល។

9 អ្នកចូលរូប(រូបស្នង)ឈ្មោះ តោ សេង អាយុ៧៩ឆ្នាំ នៅភូមិព្រៃកដីក ឃុំកោះចិនស្រុកពញាឮ ខេត្តកណ្តាល។

លែងអណ្ដើក ខ្មែរនិយមចូលចិត្តលែងនៅថ្ងៃសីលចំថ្ងៃខែដាច់ ព្រោះគេមានជំនឿថា ថ្ងៃខែដាច់ ជានិមិត្តរូបនៃការដាច់កម្ម ដាច់ពៀរ ដាច់គ្រោះ អស់ពីក្នុងខ្លួនគេ។ ពេលលែងអណ្ដើកជួនកាលអ្នកលែងបានយកអណ្ដើកទៅប្រគេនព្រះសង្ឃឱ្យប្រសិទ្ធី ជួនកាលមាន ថ្វាយភ្លេងពិណពាទ្យ មានការចារឹកអក្សរលើស្នូក និងមានលាបប្រេងម្សៅ ហើយ ពេលដាក់អណ្ដើកទៅក្នុងទឹក គេស្រែកថាៈ អញលែងឯងឱ្យមានសេរីភាព ហើយ សូមឯងជួយចម្លងគ្រោះកម្មអញផងចាប់ពីពេលនេះតទៅ។ អណ្ដើកដែលមានចារឹកអក្សរលើស្នូក ទោះបើវាចេញពីស្រះទៅក្នុងភូមិអ្នកស្រុកចាប់បានក៏គេមិនហ៊ានចាប់យកទៅលក់ឬបរិភោគទេ ព្រោះគេខ្លាចមានបណ្ដាសា កម្មពៀរ ហើយ គេយកវាទៅលែងវិញ គេមានអារម្មណ៍ថា បានសេចក្ដីសុខ ព្រោះបានអណ្ដើកនាំលាភមកដល់គេ។ ជំនឿនេះ ធ្វើឱ្យប្រជាជនខ្មែរមួយចំនួនធំមិនបរិភោគសត្វអណ្ដើកទេ ព្រោះខ្លាចបាប និងខ្លាចមានកម្មពៀរ។

ជំនឿចំពោះសត្វអណ្ដើក ត្រូវបានយកទៅប្រើក្នុងរណ្ដាប់ថង់រងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ដែលមានន័យថា ជាសត្វរស់នៅក្នុងទឹកតំណាងភាពត្រជាក់ត្រជុំដល់គូស្វាមីភរិយាថ្មី។ អាចារ្យពេលាមួយចំនួនបានពោលថា រូបអណ្ដើកតំណាងព្រះកស្សបោចុះមកប្រទានពរជ័យដើម្បីឱ្យកូនប្រុសកូនស្រីរៀបការហើយមានសុភមង្គលល្អក្នុងជីវិត។

១.៣. ក្រពើ

ក្រពើជាពពួកលូនមានជើង ដែលវិវត្តពីពពួកលូនគ្មានជើង ដូចជា ពស់ នាគ...មកជាលូនមានជើង។

ក្នុងផ្នែកអក្សរសិល្ប៍ មានរឿងព្រេងជាច្រើនដែលតំណាលរៀបរាប់និទានអំពី ក្រពើ ជាកញ្ចក់ឆ្លុះបញ្ចាំងតថភាពទស្សនវិជ្ជាក្នុងសង្គមខ្មែរ។ ក្រពើជាសត្វ អាចរស់នៅលើគោកផងនិងក្នុងទឹកផង។ ទំនៀមទម្លាប់ដោតទង់ក្រពើនៅពេលមាន មនុស្សស្លាប់ ជាតំណាងព្រលឹងរបស់ខ្មែរ។ ទង់ក្រពើ ជានិមិត្តរូបតំណាងព្រះថោង ហើយគេចាត់ទុក ព្រះថោង ជាជីតារបស់ខ្មែរ ជាព្រលឹងនៃជាតិខ្មែរ ដែលខ្មែរតែងតែរំលឹក គោរពបូជា ប្រណិប័តន៍។ ក្នុងទស្សនៈខ្មែរយើង រូបតំណាងនាងគង្គីងឬនាងធរណី និងក្រពើនោះ គឺគ្មាននរណាក្រៅពី ព្រះថោង និងនាងនាគ ឬមេបានិយម ឬជានិមិត្តរូបនៃអន្តរទំនាក់ទំនងទឹកនិងដីឡើយ។ ផ្ដើមចេញពីអត្ថន័យទស្សនវិជ្ជានេះ ទើបគេសង្កេតឃើញមានរូបចម្លាក់អំពីក្រពើ នៅតាមព្រះវិហារ នៅតាមប្រាង្គប្រាសាទនានា លើសពីនេះទៅទៀតសណ្ឋានរូបក្រពើ ក៏ត្រូវបានគេយកមកឆ្លាក់ធ្វើជាឧបករណ៍ប្រើប្រាស់។

ប៉ុន្តែ រូបភាពក្រពើត្រូវខ្មែរជំនាន់ថ្មីយល់ច្រឡំថា ជាតំណាងរូបភាពអាក្រក់ តំណាងមនុស្សអកត្តញ្ញូ ដែលរមិលមិនស្គាល់គុណគេ។ គេតែងនិយមនិយាយ ជាប់មាត់ថាៈ អាក្រពើវង្វេងបឹង[10]។ បើយើងវិភាគពីអត្ថន័យទស្សនវិជ្ជានោះទើបយើងយល់ឃើញថា ចាស់បុរាណលោកតែងស្តីបន្ទោសចំពោះជនអកត្តញ្ញូ មិច្ឆាទិដ្ឋិនិរគុណ ថាជា ក្រពើវង្វេងបឹង ពោលគឺ បុព្វបុរសខ្មែរចង់ចង្អុលបញ្ជាក់ និងស្តីបន្ទោសទៅលើខ្មែរដែលភ្លេចដើមកំណើតជាតិខ្លួនជាខ្មែរ ភ្លេចស្រុកកំណើត ភ្លេចពណ៌សម្បុរ ភ្លេចមុខមាត់ខ្លួនជាខ្មែរ ភ្លេចភាសា ភ្លេចអត្តសញ្ញាណជាតិ ជាខ្មែរ ភ្លេចវប្បធម៌ខ្លួនជាខ្មែរ ប្រែក្រឡាស់លះបង់ចោលនូវច្បាប់ទម្លាប់ និងទំនឹមទំនៀមពីបុរាណរបស់ខ្លួន ហើយយកវប្បធម៌អរិយធម៌បរទេសជាត្រីមុខ លើកតម្កើងបរទេសជាធំនិងសំខាន់ជាង បរទេសនិយម បន្ទាបបន្ថោកខ្លួនឯង ដែលជាមូលហេតុនៃការប្រាសចាកសេចក្តីសុខក្សេមក្សាន្ត នៅក្នុងដែនអាណាចក្រ របស់ខ្លួនមិនខុសពីក្រពើវង្វេងបឹងទេ។ ដោយសារតែការវង្វេងបឹងនេះហើយ ដែលធ្វើឱ្យអរិយធម៌អង្គរដ៏រុងរឿងធ្លាក់ចុះអាប់រស្មីរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ។

១.៤. គោ

គោ ជាសត្វពាហនៈផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍យ៉ាងច្រើនដល់ការរស់នៅរបស់ប្រជាជនខ្មែរ ដូចជា សម្រាប់ទឹមអូសនង្គ័ល រនាស់ រទេះ បង្កបង្កើនផលកសិកម្ម និង ដឹកភោគផលកសិកម្ម។

ពាក្យ គោ មានន័យថា ឋានសួគ៌ រស្មី ព្រះអាទិត្យ ព្រះចន្ទ ទឹក ផែនដី មាតា និងមានអត្ថន័យផ្សេងៗទៀត ដូចជា កាំរន្ទះ ខ្សែផ្ទេកបន្ទោរ ប្រស្រីភ្នែក សំដី ទិស សរ (ព្រួញ) ពេជ្រ អារម្មណ៍ រោមតាមរាងកាយ ជាដើម។

គោ ក្នុងទស្សនៈខ្មែរស្របជាមួយព្រហ្មញ្ញសាសនាផង និងស្របជាមួយ ព្រះពុទ្ធសាសនាផង។ ក្នុងពុទ្ធសាសនា សត្វគោ តំណាងប្រាជ្ញាបារមីខ្ពង់ខ្ពស់ លះសោតបត្តិមគ្គ។ ព្រះពុទ្ធ មាននាម គោតម ដែលមកពីពាក្យ គោ និង តម។

គោ មានន័យថា ព្រះអាទិត្យ។ តម មានន័យថា ប្រសើរ។ ព្រះសក្យមុនីសម្មាសម្ពុទ្ធ ព្រះអង្គជា គោតមគោត្ត (គោត្ត មានន័យថា វង្ស ត្រកូល ឬ សៃ) ដែលមានន័យថា ពូជវង្សនៃព្រះអាទិត្យដ៏ប្រសើរ។ ក្នុងមជ្ឈិមប្រទេសក្នុងសម័យបុរាណ ពាក្យ គោតម ជានាមឬគោរមងាររបស់អ្នកប្រាជ្ញ ឬអ្នកមានវង្សត្រកូល ប្រសើរខ្ពង់ខ្ពស់ (វង្សព្រះរាម ក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍)។ នៅឥណ្ឌា នៅមានប្រើ

[10] រស់ ចន្ត្រាបុត្រ ៖ ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ ភាគទី១(ភាគរឿងនិទាន និងតាមសិលាចារឹក) បោះពុម្ពនៅ រោងពុម្ព L'Harmattan ជីយេស៍ ប្រទេសបារាំង ឆ្នាំ១៩៩៧ ទំព័រ៣៦-៣៧។

នាមនេះរហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ន។ ប្រជាជនខ្មែរមានជំនឿ និងគោរព គោ ដោយយល់ថា ជាតួអង្គពោធិសត្វ និងជាខ្សែរគោត្ត (ខ្សែវង្សត្រកូលពីបុព្វជាតិរបស់ព្រះពុទ្ធ ព្រះនាម គោតមោ ដែលបានត្រាស់ដឹងរួចហើយ)នៅក្នុងពុទ្ធសាសនា។ ជំនឿលើ សត្វគោនេះ ធ្វើឱ្យប្រជាជនខ្មែរមួយចំនួនធំមិនបរិភោគសាច់គោទេ ព្រោះខ្លាចបាបនិងខ្លាចមានកម្មពៀរ។

គោ មានអត្ថន័យស្មើ មាតា ការគោរពគោ គឺមានន័យថា ប្រកាន់ទស្សនៈ មាតាធិបតេយ្យ។

ក្រៅពីនោះទៀត ខ្មែរបានយកសត្វគោដាក់ជាឈ្មោះឆ្នាំមួយ (ឆ្នាំឆ្លូវ) ក្នុងចំណោមឆ្នាំទាំង ១២នៃចន្ទគតិ។ ទាក់ទងនឹងឆ្នាំគោនេះ មានជាតុដី ពង្សមនុស្សប្រុស ដែលមានន័យទស្សនវិជ្ជាទាក់ទងនឹងវាសនា និងជោគជតាពសីរបស់មនុស្សដែលកើតក្នុងឆ្នាំឆ្លូវឬឆ្នាំគោផងដែរ។ លើសពីនេះទៅទៀត គោ ជានិមិត្ត រូបនៃទឹកនិងដី ផងដែរ។

១.៥. តោ (រាជសីហ៍) និង ខ្លា

បុព្វបុរសខ្មែរបានចាត់ទុក តោ និង ខ្លា គឺជាសត្វព្រៃមានភាពកាចសាហាវ មានកម្លាំងខ្លាំងក្លា មាំមួន និងមានភាពអង់អាចក្លាហាន។ តោជាស្តេចសត្វលើ គោក ជាសត្វតំណាង ដី។ សត្វទាំង២ គឺជានិមិត្តិសញ្ញានៃឥទ្ធិពលឬអំណាចដ៏ពិសិដ្ឋមានមកពីធម្មជាតិ គួរឱ្យកោតខ្លាចលាយឡំទៅដោយការគោរពសក្ការៈផងដែរ។ ក្នុងទស្សនៈខ្មែរ ចាត់ទុក តោ និង ខ្លា ជាឆ្មាំ ជានិមិត្តរូបនៃអំណាចបណ្តេញឧបទ្រពចង្រៃ។ គេតែងដាក់ចម្លាក់តោឬខ្លានៅមុខផ្ទះមានផ្លូវបុកចំនៅខ្លោងទ្វារប្រាសាទ វត្ត ដោយគេមានជំនឿថា ទីកន្លែងណាដែលមានសត្វតោនៅ មិនដែលមានអ្វីមួយហ៊ានចូលទៅក្បែរ បង្កជាឧបសគ្គនិងយាយីឡើយ ហេតុនេះទើបនៅតាមប្រាសាទបុរាណ ដែលជាទីសក្ការៈ ឬតម្កល់វត្ថុមានតម្លៃ គេតែងដាក់សត្វតោឬខ្លាឱ្យនៅយាមជាទ្វារបាល។ គេឆ្លាក់រូបតោឬខ្លា ឬយកចង្កូមរបស់វាមកស្រោបធ្វើជាបន្តោងខ្សែកពាក់ ដោយគេជឿជាក់ថា បន្តោងរូបសត្វព្រៃបែបនេះ គឺជានិមិត្តរូបដើម្បីការពារខ្លួនកុំឱ្យមានឧបទ្រពចង្រៃផ្សេងៗ ដូចជា ខ្មោច ព្រាយបិសាច មកយាយី។ ម៉្យាងវិញទៀត ក្នុងគំនិតរបស់មនុស្សខ្មែរបុរាណយល់ថា បើនរណាម្នាក់មានសាក់ជាសញ្ញារូបសត្វខ្លានៅលើខ្លួនប្រាណរបស់គេ គឺមនុស្សនោះ មានឥទ្ធិពលប្រៀបដូចជាសត្វខ្លា មិនខាន ហើយក៏អាចជួយឱ្យអ្នកមានចិត្តស្រាល ឬទន់ខ្សោយប្រែក្លាយទៅជាមនុស្សមានចិត្តអង់អាច ក្លាហាន ស្វាហាប់ឡើងវិញបានដែរ។

ក្នុងពុទ្ធសាសនា គោ ជាជំនិះរបស់ព្រះពោធិសត្វមញ្ចុស្រីដែលជាពោធិសត្វ តំណាងយុត្តិធម៌ និងតុលាការ។

ខ្មែរបានយកសត្វខ្លាដាក់ជាឈ្មោះឆ្នាំមួយ (ឆ្នាំខាល) ក្នុងចំណោមឆ្នាំទាំង១២នៃចន្ទគតិ។ ទាក់ទងនឹងឆ្នាំខាលនេះមានជាតុឈើ ពង្សយក្ខិណី ដែលមានន័យទស្សនវិជ្ជា ទាក់ទងនឹងវាសនា និងជោគជតារាសីរបស់មនុស្សដែលកើតក្នុងឆ្នាំខាលឬខ្លាផងដែរ។ ក្រៅពីនោះទៀត គេឱ្យមនុស្សឆ្នាំខ្លា គូររូបខ្លាលើថ្ពាល់អ្នកកើតជំងឺក្រឡទែន ដើម្បីបំបាត់ការឈឺចាប់ និងព្យាបាលផងដែរ។

ដូចនេះ ក្នុងទស្សនៈខ្មែរ គោ និង ខ្លា ជាសត្វតំណាងឬនិមិត្តរូបនៃភាពអង់អាចក្លាហាន និងអំណាចយុត្តិធម៌ ជាឆ្នាំមរតក និងជាសត្វតំណាងដី។

១.៦. ទន្សាយ

ក្រោយពីបែកបាក់ក្រុងអង្គរ ប្រជាជនខ្មែរបានបោះបង់ចោលព្រហ្មញ្ញសាសនា ហើយងាកបែរមកគោរពព្រះពុទ្ធសាសនាវិញ។ នៅក្នុងគម្ពីរព្រះពុទ្ធសាសនា (ត្រៃបិតក) មានភាគមួយបានចែងអំពី ទន្សាយពោធិសត្វ គឺព្រះពុទ្ធធ្លាប់យោង យកកំណើតជាទន្សាយ ហើយបានបូជាសាច់ខ្លួនជាទាន ធ្វើឱ្យព្រះឥន្ទផ្ដិតរូបទន្សាយពោធិសត្វជាប់ទៅនឹងឋានព្រះចន្ទ។ ពិធីបុណ្យសំពះព្រះខែ ប្រារព្ធឡើង ដើម្បីរំលឹកកាលព្រះពោធិសត្វយោនយកកំណើតទៅកើតជាសត្វទន្សាយ។ នៅថ្ងៃពេញបូរណ៌មីនាវេលារាត្រីព្រះចន្ទរះពេញវង់មានពន្លឺល្អត្រកាលទ្រង់ក្រឡេកមើលព្រះចន្ទ ហើយមានសេចក្ដីជ្រះថ្លាដោយនឹកគិតថា បើនរណាត្រូវការសាច់របស់អាត្មាអញជាអាហារ អាត្មាអញនឹងបានបំពេញទានក្នុងពេលឥឡូវនេះ។ គ្រាន់តែនឹកគិតភ្លាមក៏រំជួលដល់ព្រះទ័យព្រះឥន្ទ ដឹងថាទន្សាយព្រះពោធិសត្វ មានសេចក្ដីជ្រះថ្លាចង់បំពេញទាន។ ព្រះឥន្ទក៏មកក្លែងខ្លួនធ្វើជាព្រាហ្មណ៍ចាស់ម្នាក់មកកាន់សំណាក់ទន្សាយពោធិសត្វ ហើយពោលថា៖ ជីវិតខ្ញុំនឹងក្ស័យក្នុងថ្ងៃនេះមិនខានឡើយ ធ្វើម្ដេចនឹងបានអាហារបរិភោគ។ ទន្សាយប្រាប់ថា៖ ខ្ញុំ មានតែសាច់ និងឈាមរបស់ខ្ញុំសម្រាប់ឱ្យជាទាន បើអ្នកត្រូវការ ចូររកអុសមកបង្កាត់ភ្លើងឱ្យឆេះទៅចុះ ខ្ញុំនឹងលោតចូលក្នុងភ្លើងកំពុងឆេះនោះភ្លាម ហើយអ្នកនឹងបានអាហារបរិភោគ។ ព្រាហ្មណ៍ចាស់តបថា៖ ខ្ញុំអរគុណអ្នកណាស់ ហើយក៏រកអុសមកបង្កាត់ភ្លើង។ ទន្សាយក៏រលាស់ខ្លួនយ៉ាងស្អាត លោតចូលទៅក្នុងភ្លើង ស្រាប់តែភ្លើងនោះរលត់អស់សូម្បីតែរោមមួយសរសៃក៏ពុំឆេះផង។ ព្រះឥន្ទស្ងើចសរសើរហេតុដ៏អស្ចារ្យនេះ ហើយក៏ហោះទៅយកម្នាងសិលាមួយដុំមកគូសវាសគ្នាប់រូបទន្សាយក្នុងវង់ព្រះចន្ទ។ ហេតុនេះហើយ បាន

ជាមានរូបទន្សាយនៅក្នុងរង្វង់ព្រះចន្ទ។ អ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា ក៏នាំគ្នាគោរព ហើយនេះជាចំណែក មួយដែលធ្វើឱ្យប្រជាជនខ្មែរកាន់សាសនាព្រះពុទ្ធ និយមគោរព និងលើកតម្កើងតួអង្គទន្សាយ។ ឯចំណែកពិធីបុណ្យទាន គេឃើញ ពិធីមួយដែលប្រជាជនខ្មែរនិយមយ៉ាងខ្លាំងហើយឃើញប្រារព្ធធ្វើនៅគ្រប់ផ្ទះសម្បែងគ្រប់ភូមិស្រុកនៅទូទាំងប្រទេសនោះ គឺពិធីបុណ្យសំពះព្រះខែ (គេតែងប្រារព្ធធ្វើឡើងនៅថ្ងៃ១៥កើត ខែកត្តិក ជារៀងរាល់ឆ្នាំ នៅពេលរាត្រី) ដែលជាពិធីមួយជាប់ទាក់ទងយ៉ាងខ្លាំងទៅនឹងសត្វទន្សាយដែលគេចាត់ទុកថា រូបខ្មៅនៅលើព្រះចន្ទ គឺជាតួអង្គទន្សាយព្រះពោធិសត្វ។

ក្រោយបែកបាក់អង្គរ ប្រជាជនខ្មែរហាក់បីដូចជា បាត់ព្រលឹង ខ្វាចបាក់ស្បាត ហើយការរស់នៅក្នុងសង្គមទៀតសោត គេតែងតែឃើញនូវការជិះជាន់កេងប្រវ័ញ្ច បំបាត់សិទ្ធិសេរីភាព ធក់ប្លន់ កាប់សម្លាប់ ពីសំណាក់អ្នកធំ អ្នកមានអំណាច អ្នកមានទ្រព្យសម្បត្តិ ជនទុច្ចរិត មកលើអ្នកតូចតាចទន់ខ្សោយ(ជាធម្មតា ត្រីធំតែងស៊ីត្រីតូច ព្រោះនេះជាច្បាប់ធម្មជាតិមួយយ៉ាងជាក់លាក់)។ ការរស់នៅក្នុងស្ថានភាពបែបនេះ អជ្ញាធរ និងច្បាប់ ហាក់មិនអាចរកយុត្តិធម៌ជូនដល់អ្នកទន់ខ្សោយ ទើបកវីនិពន្ធខ្មែរបានបញ្ច្រាបគំនិតអប់រំ និងទិតៀនសង្គម ហើយតែងតែជ្រើសយកតួអង្គសុភាទន្សាយ មកធ្វើជានិមិត្តរូបអ្នកការពារ អ្នកមានមេត្តាករុណា ជួយសង្គ្រោះអ្នកទន់ខ្សោយកម្សត់ទុគ៌ត ជាចៅក្រមជួយរកយុត្តិធម៌ ជាអ្នកប្រឆាំង ចំពោះអ្នកមានអំណាចឃោរឃៅហើយជិះជាន់សង្កត់សង្កិនអ្នកទន់ខ្សោយ[១១]។ ក្នុងទស្សនៈរបស់អ្នកនិពន្ធអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ បានចាត់ទុក ទន្សាយ ជាតួអង្គមានចំណេះដឹង មានបញ្ញា មានប្រាជ្ញា មានវិចារណញ្ញាណ ដែលរស់នៅក្នុងសង្គម ក្នុងក្រឡាជីវិតមួយ នៅចន្លោះ អ្នកមានទ្រព្យធន អ្នកមានអំណាច អ្នកស្លូតត្រង់ និងអ្នកល្ងង់ខ្លៅ។ ដូច្នេះហើយ បានជាអ្នកសិក្សាវិភាគតួអង្គសុភាទន្សាយបានសន្និដ្ឋានថា រឿងសុភាទន្សាយ ជារឿងបង្កប់នូវ ទស្សនវិជ្ជាមនុស្សនិយម និង ជាទស្សនវិជ្ជាតថនិយម សុទ្ធសាធ គឺរស់នៅជាមនុស្សសាមញ្ញ ធម្មតាក្នុងជីវិត ពោលគឺ ចោទតែបញ្ហាជីវិតនិយមសុទ្ធសាធ រស់ជាមនុស្សដោយពុំដេករង់ចាំអន្តរាគមន៍ពីពពួកទេវៈ មិនជឿជោគជាំទៅលើប្រព័ន្ធឬទ្រឹស្ដីគំនិតផ្សេងៗ ដែល ពុំស្របនិងទ្រឹស្ដីប្រាកដនិយមទេ។ ដូច្នេះ អ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវយល់ថា រឿងសុភាទន្សាយ

---

[១១] ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ប្រជុំរឿងព្រេងខ្មែរភាគ២ រោងពុម្ពក្រសួងអប់រំ បោះពុម្ពឆ្នាំ២០០៣ សូមអានរឿង សុភាទន្សាយ រឿងទន្សាយនិងអ្នកបរទេស រឿងទន្សាយជាប់គូទនិងគល់ត្រាច រឿងបុរសដណ្ដឹងប្រពន្ធ ។ល។

ពុំមានជាប់ទាក់ទងទៅនឹងទស្សនៈកម្មផលអ្វីឡើយ។ នេះជាគតិបណ្ឌិត មនុស្សនិយមសុទ្ធសាធ មិនមានជាប់ពាក់ព័ន្ធឥទ្ធិពលសាសនា[១២]។

ក្រៅពីនោះទៀត ខ្មែរបានយកសត្វទន្សាយដាក់ជាឈ្មោះឆ្នាំមួយ(ឆ្នាំថោះ) ក្នុងចំណោមឆ្នាំទាំង១២នៃឆ្នាំចន្ទគតិ។ ទន្សាយមានជាតុឈើពង្សមនុស្សស្រី ដែលមានន័យទស្សនវិជ្ជាទាក់ទងនឹងវាសនា និងជោគជតាពសីរបស់មនុស្សដែល កើតក្នុងឆ្នាំថោះឬទន្សាយផងដែរ។ ហើយគេតែងតែចាត់ទុកថា មនុស្សកើតឆ្នាំទន្សាយ ជាអ្នកមានប្រាជ្ញា រាក់ទាក់ ចេះជួយយកអាសាគេ ជាមនុស្សមានឧត្តមគតិ ចេះគិតគូរពាក់ជ្រៅ ចូលចិត្តភាពរាក់ទាក់ ចងមិត្តភាព ហើយមានសេចក្ដីស្នេហាស្មោះត្រង់ មិនចេះលោភលន់ គឺរស់នៅសាមញ្ញប្រកបដោយសេចក្ដីថ្លៃថ្នូរនៅក្នុងសង្គម។ ដោយការស្រឡាញ់គោរពខ្លាំង គេក៏ឃើញមានឧបករណ៍ប្រើប្រាស់ផ្សេងៗទៀត ត្រូវបានគេផលិតឡើងជារូបទន្សាយ ឬគូរឬឆ្លាក់ជារូបទន្សាយ ដូចជា សម្លៀកបំពាក់ កាបូប កាតាប ស្បែកជើង ប្រដាប់ប្រដាក្មេងលេង សម្ភារៈសិក្សា ប្រដាប់សន្សំលុយ ជាដើម។

១.៧. ហង្ស

ខ្មែរមានជំនឿក្នុងទេវកថាលើសត្វ ហង្ស (សុវណ្ណហង្ស) ថាជា ស្ដេចបក្សី ហើរខ្ពស់ និងហើរបានឆ្ងាយ និងជាសត្វរកចំណីអាហារស៊ីត្រង់កន្លែងមានបរិស្ថាន ធម្មជាតិល្អ ស្អាត និងត្រជាក់។ ក្នុងគម្ពីរលោកនីតិ បានចែងថា៖ **ចីរមតិ បុ ខុរមតិជំ ហឹរមតិបំ ហំរមតិបោ** ដែលមានន័យថា ស្ត្រីត្រេកអរចំពោះបុរស ភិក្ខុមានសីលស្រស់ត្រេកអរចំពោះធម៌ ក្របីត្រេកអរចំពោះភក់ថាបវរ សត្វហង្សនិករត្រេកអរចំពោះព្រះឈូក នេះមានន័យថា ហង្សតំណាងតម្លៃពោរពេញដោយសោភណភាព ភាពស្មោះត្រង់ ភាពត្រជាក់ត្រជុំ ដែលជាទីប្រាថ្នាចង់បានរបស់ មនុស្សផងទាំងពួង។

ក្នុងវិស័យអប់រំ ទស្សនៈរបស់ខ្មែរយកពាក្យ ហង្ស មកប្រើភ្ជាប់ជាមួយពាក្យ គតិ បានជាពាក្យ ហង្សគតិ ដែលមានន័យថា មានចំណេះដឹងប្រពៃ ខ្ពង់ខ្ពស់លើសគេ។

ក្នុងវិស័យសេដ្ឋកិច្ច ទស្សនៈរបស់ខ្មែរយកហង្ស (សុវណ្ណហង្ស) តំណាងស្ថិរភាពផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ។ ការហើរខ្ពស់ និងហើរបានឆ្ងាយ តំណាងការអភិវឌ្ឍជឿនលឿន ខ្ពង់ខ្ពស់ឡើងជានិរន្ត និងវែងឆ្ងាយទៅអនាគត ដោយសម្របទៅតាមបរិស្ថានពិភពលោកយើងដែលកំពុងផ្លាស់

[១២] ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ប្រជុំរឿងព្រេងខ្មែរភាគ ២ រោងពុម្ពក្រសួងអប់រំ បោះពុម្ពឆ្នាំ២០០១ ទំព័រ៥៨.។

ប្តូរ និងការអនុវត្តទៅតាមច្បាប់ជាតិ និង ច្បាប់អន្តរជាតិយ៉ាងពេញលេញដើម្បីទទួលការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ច និងសុខុមាលភាពសង្គម។ ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ វិទ្យាស្ថានសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ វិទ្យាស្ថានឯកទេសសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ រូបសញ្ញារបស់ធនាគារអេស៊ីលេដាពីមុន ... សុទ្ធតែបានដាក់រូបសត្វហង្ស ជាសញ្ញាសំគាល់ឬជាឃីហោ (LOGO) របស់ខ្លួន គឺសុទ្ធតែបានឆ្លុះបញ្ចាំងនូវអត្ថ័យដូចដែលបានបង្ហាញនេះ។

លើសពីនេះទៅទៀត គេបានបកស្រាយថា អក្ខរក្រមសរសេរពាក្យ ហង្ស ចាប់ផ្តើមដោយអក្សរ ហ (Logogram) ស៊ីគ្នាជាមួយពាក្យ ហិរញ្ញវត្ថុ ដែលចាប់ ផ្តើមដោយអក្សរ ហ (Logogram) ហើយ ហិរញ្ញវត្ថុ មានន័យថា ជាដុំមាស ឬ ជាដុំប្រាក់ ពោលគឺ តំណាងទ្រព្យសម្បត្តិ លុយកាក់ក្នុងគ្រួសារ ក្នុងសង្គម។

ក្នុងវិស័យសាសនា ហង្ស ជាយានជំនិះរបស់ព្រះព្រហ្ម។ ការហែសពព្រះមហាក្សត្រលើរថហង្ស គឺមានន័យថា ព្រះមហាក្សត្រតំណាងដោយព្រហ្មទេព ហើយក្រោយពេលសោយទិវង្គត ព្រះមហាក្សត្រនិងយាងទៅគង់នៅឋានព្រហ្ម ជាមួយព្រះព្រហ្ម។

១.៨. គ្រុឌ

គ្រុឌ ជាស្តេចបក្សី ជាសត្វអច្ឆរិយ មានកម្លាំងខ្លាំង តំណាងអានុភាព និងអំណាចលើអាកាស។ គ្រុឌ ជាជំនិះរបស់ព្រះវិស្ណុ។ ជំនឿលើសត្វនេះ មានប្រភពចេញពីឥណ្ឌា ហើយបានហូរចូលក្នុងទឹកដីខ្មែរ នៅសម័យអាណាចក្រហ្វូណន តាមរយៈព្រហ្មញ្ញសាសនា។ ក្នុងស្ថាបត្យកម្ម គេឆ្លាក់រូបមនុស្សគ្រុឌ (ខ្លួនជាមនុស្ស ក្បាលជាគ្រុឌ មានស្លាប) ដោយមានពាក់មុដ និងគ្រឿងអលង្ការ ហើយត្រូវបាន គេយកមកធ្វើជាទម្រដំបូលព្រះវិហារ ឬសំណង់ស្ថាបត្យកម្មនានាជាលំអផង ជានិមិត្តរូបនៃភាពរឹងមាំ និងបំពាក់តេជបារមីលើលំហអាកាសផងដែរ។ នៅក្នុងជំនឿសាសនា បានបញ្ជាក់តាមគម្ពីរវេទ ថា សត្វដ៏មានឥទ្ធិពលនេះ វាអាចជួយថែរក្សានៅទីកន្លែងដ៏ពិសិដ្ឋនេះ មិនឱ្យមានកម្លាំងអាក្រក់ឬឧបទ្រពចង្រៃផ្សេងៗ មកបៀតបៀនបានឡើយ។

ក្នុងទស្សនៈខ្មែរ ចម្លាក់គ្រុឌដែលមានឥរិយាបថសម្តែងឫទ្ធិអំណាចរបស់ខ្លួន គឺជានិម្មិតកម្មនៃការបង្ហាញអំពីអំណាចដ៏ខ្លាំងពូកែរបស់ព្រះមហាក្សត្រខ្មែរ។ មានន័យថា គ្រុឌតំណាងព្រះមហាក្សត្រដែលមានតេជបារមី ហើយក៏ក្នុងន័យតម្កើងជ័យជេស្តារបស់ព្រះរាជាត្រូវចេញទៅធ្វើសឹកសង្គ្រាម ឱ្យបានជោគជ័យជាស្ថាពរផងដែរ។ ជាឧទាហរណ៍ សត្វគ្រុឌនៅប្រាសាទព្រះខ័ន ក្នុងឥរិយាបថ

សម្តេចឬទ្ធី ដែលមានជើងម្ខាងកំពុងជាន់ក្បាលសត្វពស់ ដៃម្ខាងកាន់កន្ទុយពស នេះជាតំណាងមហិទ្ធិរិទ្ធដ៏ធំធេងរបស់ព្រះមហាក្សត្រខ្មែរនៅក្នុងជំនាន់និមួយៗ។

១.៩. ដំរី

សង្គមខ្មែរនាសម័យបុរេអង្គរ និងអង្គរ តាមកំណត់ហេតុចិន គួបផ្សំនឹងសិលាចារឹក បានបង្ហាញថា សត្វដំរីបានបំពេញតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងកងទ័ព ក៏ដូចជាវិស័យជំនឿសាសនាទំនៀមទម្លាប់ ហើយដំរីត្រូវបានចាត់ទុកជារតនសម្បត្តិសម្រាប់ស្តេចចក្រវាឡផងដែរ ដោយហេតុថា សត្វនេះអាចការពារព្រះរាជនគរអោយរួចផុតពីមហន្តរាយ ក្នុងឋានៈសត្វសិរីមង្គលប្រចាំព្រះរាជនគរ។ ក្នុងទស្សនៈខ្មែរ គេផ្សងដំរីរកអ្នកមានបុណ្យ ដោយលែងដំរីឱ្យដើត្រាច់ចរ បើដំរីលុតជង្គង់ចុះនៅចំពោះមុខបុគ្គលណាម្នាក់ គឺបុគ្គលនោះជាអ្នកមានបុណ្យ ដែលអាចជ្រើស មកធ្វើជាស្តេច ឬមន្ត្រីរាជការ។ នៅក្នុងវិស័យជំនឿសាសនា ពោលគឺ នៅក្នុងពុទ្ធប្រវត្តិ ដំរីត្រូវបានចាត់ទុកជាប្រភពកំណើតអ្នកមានបុណ្យមកចាប់កំណើតផងដែរ។ ព្រះមាតារបស់ព្រះពុទ្ធ ព្រះនាង សិរិមហាមាយា សុបិន្តឃើញដំរីចូល ក្នុងឧទររបស់ព្រះនាង ព្រាហ្មណ៍ប្រចាំរាជវាំងបានទស្សន៍ទាយថា ព្រះនាងនឹងមានអ្នកមានបុណ្យមកចាប់កំណើត គឺទៅថ្ងៃខាងមុខ បើព្រះរាជបុត្រគ្រងរាជ នឹងក្លាយជាស្តេចចក្រពត្តិ តែបើសាងផ្នួសនឹងបានត្រាស់ដឹងជាព្រះពុទ្ធ។ តាំង ពីបុរមបុរាណរៀងដរាបមក ខ្មែរយើងតែងតែចាត់ទុកដំរី ជាសត្វតំណាងឱ្យទឹកជាសត្វតំណាងនូវរិទ្ធអំណាច កម្លាំង ភាពរឹងមាំជាសត្វត្រជាក់ត្រជុំ ជាសត្វនាំមកនូវសុភមង្គលនិងភាពសំបូរុងរឿង។ ជំនឿនេះបានចាក់ឫសយ៉ាងជ្រៅទៅក្នុងអារម្មណ៍ខ្មែរ រហូតដល់នាំគ្នាជឿតៗមកថា បើកាលណាយល់សប្តឃើញដំរីនោះ ច្បាស់ជាមានភ្លៀងជាមិនខាន។ អ្នកខ្លះជឿថា ដំរីនាំមកនូវជោគវាសនា ល្អ ធ្វើអ្វីៗតែងតែកើតចំរើនផល កាក់កបជានិច្ច។ ដូច្នេះហើយ បានជាស្រីៗនៅ ស្រុកស្រែខ្លះដែលចង់ចិញ្ចឹមសត្វ ឬធ្វើកសិកម្ម ឬប្រកបរបររកស៊ីឱ្យបានផលចំរើន គេតែងទៅនិយាយអង្វរហ្មដំរីឱ្យជួយគេឱ្យបានស្នាបបបូរមាត់ក្រោមរបស់ដំរី។ ប្រជាជនខ្មែរ ពិសេសគ្រួសារអ្នកមាន ច្រើនតែយកភ្លុកដំរីទាំងគូរមកដាក់តាំងលើតុកិត្តិយស ឬលើខ្នងទូទុកជាគ្រឿងលម្អផ្ទះផង និងទុកជាទ្រព្យត្រជាក់នៅក្នុងផ្ទះផង និងនិមិត្តរូបនៃឆ្មាំការពារទ្រព្យសម្បត្តិក្នុងផ្ទះផងដែរ។ ចំពោះ ក្មេងអារ៉ឹះ គេយកវាទៅដាក់ពីក្រោមពោះដំរី ឬឱ្យដំរីដើរកន្ទងឬដាក់ពីក្រោមមាត់ ដំរី ឱ្យដំរីយកប្រមោយវាស្ទាបក្បាលក្មេងនោះ ឬក៏ឱ្យដំរីព្រួសទឹកដាក់ខ្លួនប្រាណ ក្មេងនោះ ក្នុងក្តីសង្ឃឹមថា ធ្វើយ៉ាងនេះ ក្មេងនឹងបានជាសះស្បើយពីជំងឺពុំរ៉ៃរបស់

វា ហើយវានឹងមានសុខភាពល្អ មានកម្លាំងពលំ មានប្រាជ្ញាស្មារតីល្អឡើងវិញៗ

២. ទស្សនៈ និងជំនឿរបស់ខ្មែរអំពីខ្នាយតាន់ ភ្លុក ស្នែង ចង្កូម ចែ...

ប្រជាជនខ្មែរមានជំនឿថា ខ្នាយតាន់របស់ជ្រូកព្រៃ គឺជាវត្ថុស័ក្តិសិទ្ធិដែលនាំមកនូវសន្តិសុខ សុវត្ថិភាព សិរីមង្គល និងសេចក្តីសុខចម្រុងចម្រើនៗ ខ្មែរមានជំនឿថា ខ្នាយតាន់ដែលដុះនៅលើថ្គាមជ្រូកព្រៃ មានបារមីមានមហិទ្ធិរិទ្ធ ឬមានព្រលឹងស័ក្តិសិទ្ធិប្រថាប់នៅក្នុងនោះ ហើយបារមីនេះឯង ដែលពិបាកនឹងមាននរណាមួយអាចសម្លាប់វាដោយងាយៗឡើយៗ ហេតុដូច្នេះហើយ ទើបប្រជាជនខ្មែរជឿថា អ្នកដែលរើសបានខ្នាយតាន់ជ្រូកព្រៃយកមកប្រសិទ្ធីមន្តអាគមបន្ថែម ហើយទុកដាក់តាមខ្លួនជាប្រចាំ ឬស្រោបមាស ប្រាក់ ឬទីន ធ្វើជាបន្តោងពាក់លើខ្លួន គឺគេនឹងមានបារមីមានមហិទ្ធិរិទ្ធ ឬព្រលឹងស័ក្តិសិទ្ធិតាមថែរក្សាគាំពារ និងនាំឱ្យគេមានសេចក្តីសុខ សិរីសួស្តីជានិច្ចកាលៗ អ្នកមានខ្នាយតាន់ជ្រូកព្រៃ គេតែងតែមានត្រណមមួយចំនួនឱ្យបានខ្ជាប់ខ្ជួន គួបផ្សំនិងមន្តអាគមបន្ថែមទៀតផង នោះបារមីនៃខ្នាយតាន់នេះនិងនៅរក្សាការពារ មិនឱ្យសត្រូវជិត ឆ្ងាយ ណាមកបៀតបៀន ឬយកឈ្នះលើខ្លួនគេបានឡើយៗ

ភ្លុក ស្នែង ចង្កូម ចែ ជាអាវុធការពារខ្លួនដែលនៅជាប់នឹងសត្វៗ ក្នុងទស្សនៈ ខ្មែរមានជំនឿថា វត្ថុទាំងនេះមានព្រលឹងឬបារមីដែលប្រថាប់នៅថែរក្សា នឹងជួយ ការពារសត្វនោះនៅពេលមានសត្រូវមកបៀតបៀនវាៗ ភ្លុក ស្នែង ចង្កូម ចែ តំណាង នូវអច្ឆរិយភាព តំណាងថាមពលពិសិដ្ឋនៃធម្មជាតិ ជាវត្ថុស័ក្តិសិទ្ធិៗ គេយក ភ្លុក ស្នែង ចង្កូម ចែ មកធ្វើជាគ្រឿងអលង្ការដូចជា ចិញ្ចៀន បន្តោងខ្សែក កងដៃ ពាក់ ការពារខ្លួន បាំងខ្លួន រងមុខ សភាវៈអាក្រក់មិនឱ្យមកបៀតបៀនដល់រាងកាយ កុំឱ្យចង្រៃឧបទ្រព មកយាយី ឬការពារគ្រាប់រំសេវខណៈធ្វើសឹកសង្គ្រាមៗ ភ្លុក ស្នែង ចង្កូម ចែ របស់សត្វព្រៃទាំងអស់នោះ ក៏ត្រូវបានគេយកមកធ្វើជាគ្រឿងតាំងក្នុងផ្ទះ ដោយគេយល់ថា ជាគ្រឿងនាំមកនូវសិរីមង្គល ភាពត្រជាក់ត្រជុំ សេចក្តី សុខចម្រើន ជាថ្នាំការពារផ្ទះសម្បែង និងទ្រព្យសម្បត្តិក្នុងគេហដ្ឋានថែមទៀតផងៗ លើសពីនេះទៅទៀត គេកប់ ភ្លុក ស្នែង ចង្កូម ចែ ជាមួយមនុស្សស្លាប់ក្នុងនិម្មិតកម្មមួយ ដែលតំណាងសត្វដ៏មានមហិទ្ធិរិទ្ធទៅបម្រើ និងការពារព្រលឹងសាកសពៗ

៣. ទស្សនៈ និងជំនឿរបស់ខ្មែរនៅលើសម្រែកយំ សកម្មភាព និងបុគ្គលិក លក្ខណៈរបស់សត្វ

សត្វមានសត្តភាពសភាវគតិពិសេសលើសមនុស្ស ដោយអាចស្តាប់ឮសំឡេងតិចបំផុត

មើលឃើញក្នុងទីងងឹត ដឹងពីបំរែបម្រួលសីតុណ្ហភាព ដូចជា មៀម ឆ្កែ ឆ្មា... អាចមើលឃើញក្នុងទីងងឹត ហ៊ីង គីង្គក់ ស្រមោច អាចដឹងមេឃជិត ភ្លៀង។ ប្រជាជនខ្មែរបានធ្វើការកត់សម្គាល់ សត្វមួយចំនួនស្រែកយំ បន្ទាប់មកមានហេតុ ការណ៍អ្វីមួយកើតឡើង។ ភាពទៀងទាត់ និងភាពជាក់លាក់នៃហេតុការណ៍ កើតឡើងតាមសម្រែក សកម្មភាព និងបុគ្គលិកលក្ខណៈរបស់សត្វ ក៏ក្លាយទៅជាជំនឿ ជាការគោរពបូជាតរៀងមក ដូចជា ៖

៣.១. សម្រែកខ្លែងស្រាក មៀម លលកខ្មោច

ខ្មែរធ្លាប់ជឿថា ខ្លែងស្រាក មៀម លលកខ្មោច ជាអ្នកបំរើ ឬជាអ្នកនាំសាររបស់ខ្មោច ព្រាយ បិសាច។ សម្រែក សត្វទាំងនេះនៅពេលយប់ ច្រើនតែធ្វើឱ្យមនុស្សម្នាក្មេងចាស់ ភ័យខ្លាច ញ័ររន្ធត់។ គេធ្លាប់ចំណាំថា បើកាលណាខ្លែងស្រាក ទំយំនៅលើដំបូលផ្ទះណា ឬក៏ទំនៅលើ មែកឈើជិតផ្ទះណា មនុស្សក្នុងផ្ទះនោះនឹងឈឺធ្ងន់ ឬស្លាប់ផង ក៏សឹងមាន។

៣. ២. សំឡេងសត្វឪឡយំ

ចាស់ៗធ្លាប់និយាយថា មានសត្វឪឡពីរ ប្រភេទគឺ ឪឡគោ និង ឪឡស្វឹក។ ឪឡស្វឹក ជាធម្មតាមានមាឌតូច ឯសម្រែករបស់វាក៏ពុំបណ្ដាលឱ្យមានគ្រោះមហន្តរាយអ្វីដែរ។ តែចំពោះឪឡគោវិញ មានមាឌធំជាង ត្នោត ឬកេងកង ហើយវាយំឮសូរ (ម៉! ម៉!...) ដូចសំឡេងគោយំអញ្ចឹង។ ប្រជាជនខ្មែរតែងមានជំនឿថា បើសត្វឪឡគោនេះយំបែរមុខឆ្ពោះទៅទិសណា ឬក្នុងភូមិណា វាជាប្រផ្នូលថា ទិសនោះ ឬស្រុកភូមិនោះ ច្បាស់ជាជួបគ្រោះវិបត្តិភ័យ អន្តរាយ ដូចជា ជំងឺអំបល់ ស្លាប់រង្គះរង្គាល ដូចយ៉ាងជំងឺអុតធំ ជំងឺអាសន្នរោគ ទុរ្ភិក្សអត់ឃ្លាន ជាដើម។

៣. ៣. ឈ្លូសចូលភូមិ

តាមជំនឿរបស់ប្រជាជនខ្មែរ ប្រសិនបើសត្វឈ្លូស រត់ចូលមកក្នុងភូមិ ទោះរត់កាត់ទទឹងភូមិ ឬបណ្ដោយភូមិក្ដី ទោះរត់ធ្លងផុតរួចខ្លួន ក្ដី ទោះត្រូវអ្នកស្រុកវាយសម្លាប់បានក្ដី ចាស់បុរាណតែងតែទស្សន៍ទាយប្រផ្នូលនេះថា ស្រុកភូមិនោះនឹងកើតមានវិបត្តិ ចលាចល ភ័យកិត ឬមានហេតុឧបទ្រពចង្រៃបែបណាមួយកើតឡើងជាមិនខាន ដូចជា ឈ្លោះទាស់ទែង បែកបាក់សាមគ្គីគ្នា មានកិតភ័យ ត្រូវឃ្លាតចាកចោលស្រុកភូមិ ឬមានកើតហេតុចង្រៃផ្សេងៗទៀត។ ជាទូទៅ គេត្រូវសម្ដែងរបាំត្រុតដើម្បីបោសឧបទ្រពចង្រៃនេះ និងនិមន្តព្រះសង្ឃសូត្រមន្តរំដោះគ្រោះ បណ្ដេញឧបទ្រព។

៣. ៤. ព្រូត និង ឃ្មុំ ចូលផ្ទះ

ប្រជាជនខ្មែរតែងមានជំនឿថា បើឃ្មុំចូលផ្ទះ និង នាំមកនូវលាភសក្ការៈដល់ម្ចាស់ផ្ទះ តែកុំប៉ះពាល់វា។ ចំពោះព្រូតវិញ បើវាហើរ ចូលផ្ទះណា ហើយមានទិចមនុស្ស សត្វក្នុងផ្ទះនោះ តាម

ទំនាយចាស់ៗពីបុរាណថា នឹងមានឧបទ្រព ចង្រៃ វិនាសទ្រព្យសម្បត្តិក្នុងផ្ទះនោះជាប្រាកដ មានកូន ចៅក្នុងផ្ទះឈឺ ឬងាប់គោ ក្របីជាដើម។

៣. ៥. ក្អៀលយំ

ប្រជាជនខ្មែរមានជំនឿតៗគ្នាមកថា កាលណា គេឃើញសត្វក្អៀលមួយគូឬច្រើន ហើរយ៉ាង ខ្ពស់ជារង្វង់មូល ហើយយំបន្លឺសូរយ៉ាងក្រលួច នោះ គេនាំគ្នាសន្មតថា នៅក្នុងស្រុកភូមិនាតំបន់ នោះ និងមានក្រមុំកំម្លោះពង្រត់គ្នា។

៣. ៦. សសេះយំ

ប្រជាជនខ្មែរតែងចំណាំ និងមានជំនឿតៗគ្នា មកថា ជនណាដែលនៅជិតកន្លែងវាយំញាប់ រន្ថើននោះ ជាប្រផ្នូលល្អ ទំនាយទាយថា នឹង មានលាភអ្វីម្យ៉ាងមិនខាន។

៣. ៧. ក្អែកបូល

តាមជំនឿតៗគ្នាមក កាលណាគេឮក្អែកបូល គេតែជឿថា បងប្អូនគ្រួសារដែលឃ្លាតទៅឆ្ងាយ នោះ នឹងវិលត្រឡប់មកវិញ ឬនឹងមានភ្ញៀវមក លេង។

៣. ៨. កុកទំលើដំបូលផ្ទះ

ចាស់បុរាណតែងតែកត់សម្គាល់ថា កាល ណាកុកទំលើដំបូលផ្ទះ គឺមានទំនាយថានឹង មានចង្រៃឧបទ្រពខ្លាំងណាស់។ គេតែងចងក្រង ជាពាក្យទំនៀមថា "...ចង្រៃដូចកុកទំផ្ទះ ដូចរន្ទះ បាញ់ភូមិ..." បានន័យថា អព្ភូតហេតុទាំងពីរ យ៉ាងនេះ ចង្រៃដូចគ្នា។ ដូច្នេះ កាលណាមាន ហេតុភេទបែបនេះកើតឡើង ប្រជាជនខ្មែរ ដែល មានជំនឿបែបនេះ តែងតែនិមន្តព្រះសង្ឃមក ចំ រើនព្រះបរិត្តបណ្តេញឧបទ្រពចង្រៃ ឬក៏ អញ្ជើញគ្រូមន្តអាគមមកបង្កក់ ប្រោះព្រំ កំចាត់ នូវឧបទ្ទវហេតុនេះ ដើម្បីឱ្យម្ចាស់ផ្ទះរស់នៅក្នុង សុកមង្គលឡើងវិញ។

៣. ៩. ពស់ថ្លាន់ចូលផ្ទះ

ប្រជាជនខ្មែរតែងមានជំនឿថា បើកាលណា ពស់ថ្លាន់វារចូលមកនៅក្នុងផ្ទះឬនៅក្រោមផ្ទះ នោះ ជាប្រផ្នូលនាំមកមកនូវក្តីសុខសប្បាយ និង លាភសំណាងដល់ម្ចាស់ផ្ទះ។ កាលណាឃើញ វាចូលមក គេត្រូវចាប់វាថ្នមៗ ហើយបបោស អង្អែលលាបប្រេង លាបម្សៅ រួចដុតធូប ហើយ និយាយថា " ឯង ចូលមកផ្ទះយើងនេះ សូមឯង នាំយកមកនូវលាភជ័យ សេចក្តីសុខ សេចក្តីចំរើ ន សុកមង្គលដល់យើង យើងលែងឯងឱ្យមាន សេរីភាព ចូរឯងទៅរស់នៅក្នុងព្រៃ ឱ្យបាន សេចក្តីសុខចុះ"។

៣. ១០. អំពិលអំពែកចូលផ្ទះ

ចាស់បុរាណតែងមានជំនឿថា វានាំយក លាភ សក្ការៈមកឱ្យម្ចាស់ផ្ទះនោះ។ កាលបើ ឃើញអំពិលអំពែកហើរចូលផ្ទះ គេហាមកូន ហាមចៅមិនឱ្យចាប់វាលេងឡើយ ព្រោះគេជឿ

ថា បើកាលណាវាង៉ាប់ដោយក្មេងចាប់ដៃធូន់ពេកនោះ នឹងនាំឱ្យមានគ្រោះមហន្តរាយវិញ។ គេបង្គាប់កូនចៅឱ្យនិយាយថា "អំពិលអំពែក អើយកុំទៅផ្ទះគេ គេចាប់គេចង មកផ្ទះបង បងឱ្យ កងពាក់ បាក់មួយទៅ បងឱ្យមួយទៀត..."។

៣. ១១. តុកកែឃុំ

ចាស់ៗធ្លាប់ប្រាប់តៗគ្នាមកថា បើតុកកែណាឃុំតិចជាង ៧ ម៉ាត់ នោះពុំល្អឡើយព្រោះវាបកស្រាយនូវឋាមពលខ្សោយ (រាសីដាក់ វាសនាតិច) ដែលចាស់ៗប្រាប់ឱ្យដេញវាចេញពីផ្ទះ។ បើតុកកែណាដែលឃុំចាប់ពីប្រាំពីរម៉ាត់ រហូតទៅដល់១៥ឬ១៨ម៉ាត់នោះ លោកទាយថា ល្អពន់ពេកណាស់ គួរលៃថែរក្សា វាឱ្យនៅជាប្រចាំនៅក្នុងផ្ទះ ព្រោះតាមរយៈចំនួនម៉ាត់ដែលវាឃុំបានច្រើនយ៉ាងនេះ វាជាការបកស្រាយនូវឋាមពលខ្លាំងក្លា (រាសីខ្ពស់ ជោគជតាល្អវិសេស)។

៣. ១២. អំពីព្រាបចូល ឬ ព្រាបចេញ

ចាស់ៗធ្លាប់មានជំនឿថា បើកាលណា គេឃើញសត្វព្រាបហើរទាំងហ្វូងមកអាស្រ័យនៅលើផ្ទះណា នោះជាសញ្ញាប្រាប់ឱ្យដឹងថាគ្រួសារនោះនឹងមានជោគជតារាសីល្អ គួរថែរក្សាការពារឱ្យវារស់នៅជារៀងរហូតតទៅ វាពិតជាបានល្អ ត្រជាក់ត្រជុំមិនខាន។ ផ្ទុយទៅវិញ បើកំពុងតែរស់នៅលើផ្ទះណាមួយសុខៗ ស្រាប់តែនាំគ្នាហើរចេញពីផ្ទះលែងនៅតទៅទៀត នោះជាសញ្ញាប្រាប់ឱ្យដឹងថា រាសីម្ចាស់ផ្ទះនឹងធ្លាក់ចុះ និងមានហេតុភេទមិនល្អ តទៅថ្ងៃមុខ។

៣. ១៣. វត្តមានសត្វចាបដូនតា

សត្វនេះ មានវត្តមានតាមកាល ពោលគឺ មិនមែនរស់នៅជាអចិន្ត្រៃយ៍ដូចអស់សត្វបក្សាបក្សីផ្សេងឯទៀតឡើយ។ ខ្មែរយើងធ្លាប់ជឿតៗគ្នាតាំងពីរយូរមកហើយថា សត្វចាបដូនតានេះ ជាតំណាងព្រលឹង ដូនតាខ្មែរទាំងអស់ មានទីស្នាក់អាស្រ័យនៅជាអចិន្ត្រៃយ៍នៅឯព្រៃហេមពាន្តឯណោះ។ តែកាលណាចូលដល់ជិតពាក់កណ្តាលខែភទ្របទហើយនោះ សត្វចាប ដូនតាបានធ្វើដំណើរពីព្រៃហេមពាន្តមកដល់ប្រទេសខ្មែរ។ ត្រង់នេះស្របនឹងជំនឿខ្មែរថា នៅវស្សានរដូវ ពេលដែលមេឃមានពពកខ្មៅមីដេរដាសមានភ្លៀងធ្លាក់ជោគជាំទាំងយប់ថ្ងៃឥតស្រាកមានផ្គរលាន់ឮសូរគគ្រឹមឭជំអាកាសនោះ ស្តេចយមបាលបានបើកលែងព្រលឹងខ្មោចដូនតាដែលមានទោសជាប់នៅឯស្ថាននរកនោះ ឱ្យមករកកូនចៅដើម្បីបានទទួលអាហារភោជនា ដែលកូនចៅតែងនាំគ្នាទៅធ្វើបុណ្យបញ្ជូនកុសលនៅតាមវត្តអារាមនានា។ តាមចំណាំ សត្វចាបដូនតាមកកាន់ស្រុកខ្មែរយើងក្នុងកាលវេលាមួយទៀងទាត់ណាស់ គឺចូលដល់ជិត ពាក់កណ្តាលខែភទ្របទមកដល់ លុះចប់រដូវភ្ជុំបិណ្ឌហើយ ក៏ស្រាប់តែទៅបាត់អស់។ ចាស់ៗធ្លាប់និទានថា លុះផុតរដូវភ្ជុំបិណ្ឌហើយ សត្វចាបដូនតាដែល

ជាតំណាងព្រលឹងដូនតា បានលាយើងជាកូនចៅវិលត្រឡប់ទៅលំនៅឋានឯព្រៃ ហេមពាន្តវិញ។ លុះដល់ខែភទ្របទ រដូវភ្ជុំបិណ្ឌឆ្នាំក្រោយទើបមកម្តងទៀត។

៣. ១៤. ឆ្មាចូលផ្ទះ

បុព្វបុរសខ្មែរតែងតែមានជំនឿតៗគ្នាមកថា កាលណាឆ្មាចូលមកនៅក្នុងផ្ទះយើងនោះ ចាត់ទុកជាប្រផ្នូលល្អណាស់។ គេសន្មតថា ប្រហែលជាអានុភាពជាអាថ៌កំបាំងអ្វី បណ្តាលចិត្តឱ្យសត្វនេះចូលមកនៅក្នុងផ្ទះយើង ក្នុងន័យនាំយកទ្រព្យសម្បត្តិ លាភជ័យល្អមកឱ្យយើង។ អាចគិតថា ប្រហែលជាផ្ទះនោះ ជាទីត្រជាក់ត្រជុំសុខក្សេមក្សាន្តហើយ បានជាសត្វនេះសុំមកជ្រកកោននៅជាមួយដើម្បីសុំសេចក្តីសុខ។ ចាស់ៗធ្លាប់ពោលថា ឆ្មាវាបន់ឱ្យតែម្ចាស់ មាននឹងបានដេកពូក។

៣. ១៥. ឆ្កែលូ

បើនៅពេលយប់ស្ងាត់ គេឮឆ្កែលូយ៉ាងវែងបន្លឺសូរគ្រលួចបែបលន្លង់លន្លោច សូរគួរឱ្យព្រឺក្បាល គឺចាស់ៗតែងតំណាលថា ឆ្កែឃើញខ្មោចព្រាយ បិសាច ដើរ គេមិនត្រូវធ្វើដំណើរចេញក្រៅទេ ខ្លាចក្រែងប៉ះពារដល់ ខ្មោច ព្រាយ បិសាច នាំមកនូវទុក្ខបុកម្នេញ (ផ្លូវងងឹតដើរចម្រាញ់ កាប់ឆ្ការ) និងជាប្រផ្នូលមិនល្អសំរាប់ស្រុកភូមិទៅថ្ងៃមុខ។ ចាស់តែងតែជឿថា ស្រុកទេស នឹងមានចម្បាំងរាំងជល់ ទុរ្ភិក្សអត់ឃ្លាន ឬមានជំងឺរាតត្បាត។

៣. ១៦. គោក្រយៅក្រឡាប់

គេមើលដឹងលក្ខណៈល្អ ឬអាក្រក់របស់គោដោយ សារក្រយៅរបស់វា។ ក្រយៅដែលអាក្រក់នោះគឺ ក្រយៅក្រឡាប់ ក្រយៅឈ្វេក ក្រោលក្រយៅរំកាយខ្ចាត់ ក្រយៅធាក់លាញ។ល។ ប្រជាជនខ្មែរមានជំនឿថា គោណាដែលមានក្រយៅមានកិនភាគដូចពោលមកនេះ គេចាត់ទុកជាសត្វចង្រៃ គេរិះរកគ្រប់វិធីដើម្បីលក់ ឬដូរចេញឱ្យផុតពីផ្ទះ។ បើកាលណានៅតែរឹងរូសប្រើប្រាស់ ឬចិញ្ចឹមគោប្រភេទនេះ គេជឿថា នឹងមានហេតុអន្តរាយ វិនាសទ្រព្យសម្បត្តិ ឬមនុស្សក្នុងគ្រួសារឈឺថ្កាត់ ស្លាប់ព្រាត់ប្រាសក៏សឹងមាន។ អំពីលក្ខណៈចង្រៃបែបនេះ ខ្មែរយើងធ្លាប់មានពាក្យស្លោកពោលថា៖ អំពិលឯត្បូង អណ្តូងឯលិច គោក្រយៅក្រឡាប់ ប្រពន្ធដោះញ កុំយកខ្លួនបៀត។ មានន័យថា បើមានដើមអំពិលនៅពីខាងត្បូងផ្ទះ បើមានអណ្តូងនៅខាងលិចផ្ទះ បើមានគោក្រយៅក្រឡាប់ បើមានប្រពន្ធដោះញ នោះបុរាណាចារ្យលោកចំណាំថាចង្រៃពន់ពេកណាស់។

៣. ១៧. ហ្វូងត្រដេវទិច

ចាស់ៗខ្មែរធ្លាប់និយាយជាពាក្យទំនឹមទំនៀម ថា៖ ដេកយកជើងទ្រមេឃ ដូចសត្វត្រដេវរ៉ិច។ មានន័យថា ជាមនុស្សប្រយ័ត្នប្រយែង មានការភ័យបារម្ភច្រើន។ តែចំពោះចាស់បុរាណគាត់ធ្លាប់ចំណាំតៗគ្នាមកថា បើនៅពេលយប់ស្ងាត់ មានសត្វត្រដេវរ៉ិចចាល់ទាំងហ្វូង ហើយយំទ្រហឹងអឹងអាប់ នោះច្បាស់ជាមានពពួកចោរ ហារយមកលួចប្លន់នៅភូមិណាមួយក្នុងតំបន់នោះ ហើយ គេត្រូវនាំគ្នាប្រុងប្រយ័ត្នឡើង។

៣. ១៨. សត្វជើងបី

តាមធម្មតា សត្វចតុប្បាទ ដូចជា គោ ក្របី សេះ ដំរី ជ្រូក ឆ្កែ ឆ្មា ជាដើម តែងតែមានជើងបួនជាដរាប។ ប្រជាជនខ្មែរកំណត់ថា សត្វចតុប្បាទជើង៣ មិនមែនវាមានជើងតែ៣ទេ។ តើគេសំគាល់ត្រង់លក្ខណៈបែបណា ដែល សត្វចតុប្បាទមានជើង៤ ថា ជាជើង៣ទៅវិញ? គេសំគាល់ថា សត្វជើង៣ ចំពោះតែសត្វដែលជើងទាំងបួនរបស់វាមានសម្បុរមិនដូចគ្នា។ ឧទាហរណ៍ ជើង បីសម្បុរខ្មៅ ជើងមួយសម្បុរស ឬផ្ទុយមកវិញ ជើងបីសម្បុរស ជើងមួយសម្បុរ ខ្មៅ នេះគេចាត់ថា សត្វនោះមានជើងបីហើយ។ បើសត្វដែលគេចិញ្ចឹមណា ដែលមានលក្ខណៈដូចពោលខាងលើនេះ គេមិនចិញ្ចឹមទេ គេចាត់ទុកថា ជាសត្វចង្រៃនាំមកនូវទុក្ខទោស ឧបទ្រព អពមង្គលដល់ម្ចាស់ជាមិនខាន។ គេត្រូវ យកវាទៅលែងនៅវត្ត ហើយនិមន្តព្រះសង្ឃសូត្រមន្តរំដោះគ្រោះ។

៣. ១៩. កូនក្របីឈ្មៀច

តាមពូជរបស់វា ក្របីមានពីរពណ៌គឺសម្បុរខ្មៅ និង សម្បុរឈ្មៀច (ពណ៌សព្រឿងៗ)។ ចំពោះអ្នកដែលចិញ្ចឹមក្របីខ្មៅទាំងហ្វូងៗឱ្យដេករួមគ្នានៅក្នុងក្រោលតែមួយនោះ បើកាលណាមានមេក្របីខ្មៅណាមួយកើត កូនមកជាក្របីឈ្មៀច នោះគេជឿថា ជាបុព្វនិមិត្តប្រាប់ឱ្យដឹងអំពីការស្លាប់រង្គាល នៃហ្វូងក្របីឈ្មៀច ឬហ្វូងក្របីខ្មៅ ដោយសារជំងឺអំបល់[13]។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

សរុបសេចក្តីមក ជំនឿលើសត្វ ជំនឿលើខ្លាយតាន់ ក្អុក ស្នែង ចង្កូម និងជំនឿលើសម្រែកសត្វយំ ជំនឿលើសកម្មភាពនិងសភាពបុគ្គលិកលក្ខណៈរបស់សត្វ ... ជា ជំនឿតូតឹមនិយម របស់បុព្វបុរសខ្មែរតាំងពីបុរេប្រវត្តិសាស្ត្រមកម្ល៉េះ។ ជំនឿនេះ ជាមែកធាងនៃខឿនវប្បធម៌ និងអារ្យធម៌របស់ជនជាតិខ្មែរ ដែលឆ្លុះបញ្ចាំងឱ្យឃើញពីគំនិតទស្សនវិជ្ជាដំបូងក្នុងការតស៊ូដើម្បីរស់រានមានជីវិត គេឧប្បត្តិកនូវជំនឿនេះឡើងដើម្បីលើកទឹកចិត្តគេឱ្យមានភាព

13 http://km.wikipedia.org/w/index.php?title=ឥទ្ធិពលរបស់សត្វមកលើជីវភាពមនុស្សខ្មែរ & oldid =159379

ក្លាហានក្នុងការតស៊ូទប់ទល់នឹងធម្មជាតិ និងសត្រូវមកបៀតបៀន និងជាការលួងលោមចិត្តថា ខ្លួនមានកម្លាំងអមនុស្ស និងកម្លាំងអធិធម្មជាតិជួយគេគ្រប់ខណៈក្នុងជីវិត។ លុះព្រហ្មញ្ញសាសនា និងពុទ្ធសាសនាលាតសន្ធឹងឥទ្ធិពលមកដល់សុវណ្ណភូមិ ហើយក្នុងទ្រឹស្តីសាសនាទាំង២ មានការគោរពជឿលើ សត្វ ជាអវតារបស់ព្រះ ជាយានជំនិះរបស់ព្រះ ជាអ្នកនាំសាររបស់ព្រះ ... ស៊ីគ្នាជាមួយទស្សនៈរបស់ខ្មែរ ខ្មែរក៏ទទួលយក ហើយស្វាំលាយចូលគ្នាទៅជារបស់ខ្មែរ។ ជំនឿតូតឹមនេះ ជាអស្តិរូបវិជ្ជា (បរមត្ថវិជ្ជា) លាតត្រដាងនូវទ្រឹស្តីពុទ្ធិដំបូងរបស់មនុស្សខ្មែរ ហើយត្រូវបានអនុវត្តក្នុងសោភណវិជ្ជា និងសីលវិជ្ជា ទោះបីជាគ្មានតក្កភាពទាំងស្រុង តែការយល់ដឹង និងការបកស្រាយនេះ មានឥទ្ធិពលធំធេងមកលើជីវភាពរស់នៅ ទឹកចិត្ត អារម្មណ៍ និងក្លាយជាផ្នត់គំនិតរបស់ប្រជាជនខ្មែរតាំងពីបុរេប្រវត្តិសាស្ត្ររហូតដល់បច្ចុប្បន្ន។ ទន្ទឹមនឹងនេះដែរ យើងក៏បានរកឃើញថា ៖ អន្តរទំនាក់ទំនងរវាងសត្វ នឹងមនុស្ស ខ្មែរ ផ្សារភ្ជាប់គ្នាយ៉ាងស្អិតរមួតនៅគ្រប់កាល និងលំហ។ ក្នុងផ្នែកចម្លាក់ ជួនកាល គេបានឆ្លាក់ខ្លួនជាមនុស្សក្បាលជាសត្វ ជួនកាលខ្លួនជាសត្វ ក្បាលជាមនុស្ស។ ប្រជាជនខ្មែរបានផ្សារភ្ជាប់សត្វទៅនឹងពេលវេលា និងទីកន្លែង។ ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ សុទ្ធ តែតំណាងដោយសត្វ មាននាមសត្វ។ នៅក្នុងផ្នែកភាសាវិទ្យា ស្រៈ និងព្យញ្ជនៈ ការដាក់ឈ្មោះមនុស្ស ក៏តាងដោយសត្វ និងនាមសត្វដែរ[14]។ ដូចនេះ យើងឃើញថា ជំនឿលើសត្វនេះ ជាឫសគល់ទស្សនវិជ្ជាខ្មែរមួយ ដែលដក់ជាប់ក្នុងចិត្តគំនិតខ្មែរតាំងពីបុរាណកាលរហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ន។

[14] *លី សុវីរៈ ៖ ក្បួនឱ្យឈ្មោះកូនក្នុងសង្គមខ្មែរ ភ្នំពេញ រោងពុម្ពម៉េងហាវ បោះពុម្ពលើកទី៣ ឆ្នាំ២០១០ ទំព័រ ១-៣៥។*

ឯកសារពិគ្រោះ

១-សាកលវិទ្យាល័យបញ្ញាជាតិ ៖ ខេមរៈសិក្សា ភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០១០ ទំព័រ ៥១។

២-ព្រឹត្តបត្រទំនាក់ទំនងការស្រាវជ្រាវនៅកម្ពុជាលេខ១ ខែមិថុនា ១៩៩៧ ចេញផ្សាយដោយសាលាបារាំងចុងបូព៌ា ទំព័រ៣២។

៣-រស់ ចន្ទ្រាបុត្រ ៖ ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ ភាគទី១(ភាគរឿងនិទាន និង តាមសិលាចារឹក) បោះពុម្ពនៅ រោងពុម្ព L'Harmattan *ធីយេស៍ ប្រទេសបារាំង ឆ្នាំ១៩៩៧ ទំព័រ៣៦-៣៧។*

៤-ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ប្រជុំរឿងព្រេងខ្មែរភាគ២ រោងពុម្ពក្រសួងអប់រំ បោះពុម្ពឆ្នាំ២០០៣ សូមអានរឿង សុភាទន្សាយ រឿងទន្សាយនិងអ្នកបរទេស រឿងទន្សាយជាប់គូទនិងគល់ត្រាច រឿងបុរសដណ្តឹងប្រពន្ធ ។ល។

៥-ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ប្រជុំរឿងព្រេងខ្មែរភាគ ២ រោងពុម្ពក្រសួងអប់រំ បោះពុម្ពឆ្នាំ២០០១ ទំព័រ៥៨.។

៦-លី សុវីរៈ ៖ក្បួនឱ្យឈ្មោះកូនក្នុងសង្គមខ្មែរ ភ្នំពេញ រោងពុម្ព ម៉េងហាវ បោះពុម្ពលើកទី៣ ឆ្នាំ២០១០ ទំព័រ ១-៣៥។

៧-អ្នកចូលរូប(រូបស្នង)ឈ្មោះ ចុល អាយុ៥៤ឆ្នាំ នៅភូមិស្ពានថ្មី ឃុំវការកោង៣ ស្រុកមុខកំពូល ខេត្តកណ្ដាល។

៨-អ្នកចូលរូប(រូបស្នង)ឈ្មោះ តោ សេង អាយុ៧៩ឆ្នាំ នៅភូមិព្រែកជីក ឃុំកោះចិនស្រុកពញាឮ ខេត្តកណ្ដាល។

៩-Fujiwara : ***Khmer Ceramics from the Kumaratan Collection***, Singapore Oxford University Press, 1990, p.597.

១០-Charles Higham and Rachanie Thosarat : ***Prehistorics Thailand***, 1998, p.55.

១១- Louis Malleret : ***L'Archeaology du delta du Mekong***, Paris, 1962, Vol.43, Tome III, p.57.

១២-K, Bhattacharyya : ***Les Religions dans L'Ancien Cambodge***, EFFEO, Paris, 1949, Vol.49.

១៣-Cristope Pottier : ***Perspective de la mission archaeologique France-Khmere sure láménagement du Territior Angkor*** ឆ្នាំ២០០១ ឧទ័យលេខ២ ទំព័រទី១២៩។